ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים

135

אוקטובר 2012 עד מארס 2013

בנק ישראל
חטיבת המחקר

ירושלים, תמוז התשע"ג • יוני 2013

©

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.

הרוצים לצטט רשאים לעשות כן בתנאי שיציינו את המקור.

מס' קטלוגי : 601750
דפוס איילון, ירושלים

תוכן העניינים

חלק א׳: ההתפתחויות העיקריות וסקירה פיסקלית 5

ההתפתחויות העיקריות 5

ההאטה בתעסוקה ועליית השכר הריאלי בענפי המגזר העסקי 6

הצעת התקציב של הממשלה לשנים 2013—2014 בראי היעדים הפיסקליים לשנים הקרובות 8

חלק ב׳: סוגיות נבחרות 15

ההוצאה לבריאות בישראל – גורמים דמוגרפיים ומבנה עלויות בהשוואה בין-לאומית 15

הרוויזיות בנתונים הרבעוניים של החשבונאות הלאומית 22

התפתחות מחירי הקרקע למגורים בשנים 1998—2012 30

נספח סטטיסטי 36

סקירת ההתפתחויות התקופתית לובשת צורה חדשה. מעתה ואילך הסקירה תתפרסם מדי חצי שנה. **חלקה הראשון** יכלול סעיף מקרו-כלכלי וסקירה פיסקלית. הסעיף המקרו-כלכלי יתאר בקצרה את ההתפתחויות הכלכליות העיקריות שאירעו במשק במהלך התקופה הנסקרת ולאחר מכן יתמקד בסוגיה כלכלית שבלטה בתקופה זו; אין כוונה להמשיך ולהציג תיאור מקיף וניתוח של ההתפתחויות הכלכליות השוטפות. הסקירה הפיסקלית תנתח את ההתפתחויות הפיסקליות לאור יעדי התקציב ומפרספקטיבה ארוכת טווח; זאת כהשלמה, ולא כתחליף, לניתוחים המקיפים המופיעים בדוח בנק ישראל. ב**חלקה השני** של החוברת נמשיך להציג ניתוחים של סוגיות בכלכלת ישראל שנערכו בחטיבת המחקר.

חלק א': ההתפתחויות העיקריות וסקירה פיסקלית

המשק הישראלי המשיך לצמוח במתינות (2.7 אחוזים) בשני הרביעים האחרונים (אוקטובר–מארס 2013), וזאת על רקע המשך ההאטה בצמיחת הכלכלה העולמית, ובפרט על רקע המשבר בכלכלת האיחוד האירופי. הצריכה הפרטית והצריכה הציבורית האזרחית המשיכו לגדול בתקופה זו, אך את גידול הביקושים מיתנה הירידה החדה שחלה בצריכה הביטחונית ברביע הראשון של 2013, ואשר חלק ניכר ממנה משקף ככל הנראה השפעות של תזרים המזומנים של הממשלה עקב העיכוב באישור התקציב. ההשקעה ירדה לאורך המחצית הנסקרת, בין היתר על רקע פסימיות במגזר העסקי וירידה בהתחלות הבנייה יחסית למחצית הראשונה של 2012.

פעילות המגזר העסקי הייתה מתונה בשלהי 2012 והתחזקה מעט בראשית 2013. הייצור התעשייתי, וכן הפדיון המקומי בענפי המסחר והשירותים, ירדו בשלהי 2012, אך בראשית 2013 הם החלו להתאושש, והדבר התבטא גם בקצב עלייתו של המדד המשולב שהואץ מעט. גם דיווחי הפעילות בסקר המגמות הציגו שיפור מתון, בפרט בענף השירותים, לצד צפי שבתקופה הקרובה יחול שיפור קל בפעילותו של מגזר זה.

בראשית 2013 הממשלה פעלה ללא תקציב מאושר, משום שהבחירות התקיימו בסוף ינואר 2013 והמגעים להקמת הממשלה התנהלו עד מארס. בהשוואה לתחילת 2012 ההוצאות במסגרת התקציב ההמשכי עלו, תוך גידול ניכר בהוצאות האזרחיות וירידה בהוצאות הביטחון. במקביל לכך חל גידול מתון בהכנסות הממשלה ממסים, תוך האצה מסוימת בגביית המסים העקיפים החל מתחילת 2013. השילוב של התפתחות ההוצאות וההכנסות הוביל ב-12 החודשים האחרונים לגירעון מצטבר של 4.2 אחוזי תוצר. רמתו הגבוהה של הגירעון הובילה את הממשלה החדשה להחליט על התאמה פיסקלית גדולה, וזו נסקרת בהמשך המסמך (ראו סקירה פיסקלית בעמ' 6).

הצמיחה המתונה לוותה ביציבות של מספר המועסקים החל מאמצע שנת 2012, ולנוכח הגידול באוכלוסייה היא התבטאה בירידה קלה בשיעור התעסוקה. גם שיעור האבטלה הנמוך ירד קמעא (ל-6.5 אחוזים ברביע הראשון של 2013), אך במקביל ירד במעט גם שיעור המשרות הפנויות במגזר העסקי. התפתחויות אלה קיבלו תמיכה מגידול התעסוקה בשירותים הציבוריים, בעוד שבענפי המגזר העסקי התעסוקה קפאה. לצד התפתחויות אלה חלה האצה – מאמצע 2012 – בעליית השכר הריאלי, בפרט בענפי המגזר העסקי. שילוב זה – היינו עליית שכר ריאלית והאטה בתעסוקה, המאפיינים לכאורה מחסור בעובדים, לצד התמתנות הביקושים במשק – נידון מזווית ראייה מגזרית בסעיף הבא.

החשבון השוטף של מאזן התשלומים חזר לעודף בסוף 2012 ובתחילת 2013. יצוא הסחורות והשירותים (למעט יהלומים וחברות הזנק) עלה ברביע הראשון של 2013, לאחר ירידה חדה במחצית השנייה של 2012, ובמקביל לכך נבלמה הירידה ביבוא הסחורות והשירותים שאפיינה את 2012. בשנה הקרובה העודף בחשבון השוטף צפוי לקבל תמיכה מכך שגז טבעי משדה "תמר" יחליף את הדלקים היקרים שמייבאים למשק החשמל, וכן מירידת מחירי הדלק והסחורות האחודות בעולם. במשך כל התקופה, עד להורדת הריבית של בנק ישראל בחודש מאי וההכרזה על תוכנית מתמשכת לרכישת מט"ח, נמשך הייסוף בשער החליפין של השקל, והוא אף הואץ ברביע השני של 2013.

האינפלציה בתקופה הנסקרת הייתה נמוכה ונראה כי התמתנות הביקושים במשק תרמה להאטתה. מנגד התחדשה העלייה במחירי הדירות. כדי לצמצם את הסיכונים בשוק זה הגביל המפקח על הבנקים, החל מנובמבר 2012, את שיעור המשכנתא המותר ביחס למחיר הדירה, ובפברואר 2013 הוא הורה לבנקים להגדיל את יחס הלימות ההון למשכנתאות ואת ההפרשות לחובות מסופקים.

בנק ישראל הוריד את הריבית ארבע פעמים בתקופה הנסקרת (לנובמבר 2012, לינואר 2013, באמצע מאי 2013, וליוני 2013) על רקע האינפלציה הנמוכה והייסוף הניכר שחל בשער החליפין של השקל בחודשים הראשונים של 2013. המדיניות המוניטרית הושפעה גם מהמשך המדיניות

המוניטרית המרחיבה בארצות הברית, בגוש האירו, בבריטניה וביפן, וכן מהורדת ריביות הן במדינות מפותחות נוספות והן במדינות מתפתחות. השפעתה של הורדת הריבית על הריבית למשכנתאות מותנָה על ידי הצעדים הנזכרים שנקט בנק ישראל ביחס לאשראי לדיור.

ההאטה בתעסוקה ועליית השכר הריאלי בענפי המגזר העסקי

- ההאטה בגידול בתעסוקה במשק נובעת מכך שהתעסוקה בענפי המגזר העסקי קפאה בשלושת הרביעים האחרונים של 2012 וירדה בראשית 2013, על רקע ההאטה בפעילות המשק וביצוא. המשך הגידול בתעסוקה במשק נובע מגידול בתעסוקה בשירותים הציבוריים (המגזר הממשלתי ומלכ"רים).
- השכר הריאלי בענפי המגזר העסקי עלה החל מאמצע 2012, לאחר קיפאון בשנים 2010—2011. עלייה זו נובעת בין היתר מכך שהפסיקו לשכור עובדים חדשים בשכר התחלתי נמוך.

במחצית הנסקרת (אוקטובר 2012—מארס 2013) שוק העבודה התאפיין הן בהאטה בגידול בתעסוקה והן בעלייה של השכר הריאלי. ההאטה בגידול מספר המועסקים[1] ניכרת החל מהמחצית השנייה של 2012, ומספר משרות השכיר (תלושי השכר) עמד על רמה של כ-3.25 מיליון החל מאפריל 2012 ועד לפברואר השנה. זאת לאחר שבמחצית הראשונה של 2012 מספר המועסקים עלה במהירות ולאחר שב-2010, ב-2011 ובראשית 2012 מספר משרות השכיר גדל. השכר הריאלי, לעומת זאת, עלה במתינות במהלך 2011 ובראשית 2012, ובין ראשית 2012 לראשית 2013 הוא עלה בשיעור של כ-2 אחוזים (איור א'-1) ולמעשה חזר לרמתו ערב המשבר הגלובלי (2008—2009)[2]. ניתוח זה בוחן את התפתחות התעסוקה והשכר מזווית מגזרית[3].

[1] על פי סקרי כוח האדם.

[2] בתקופה זו הגידול בתוצר הנומינלי למשרת שכיר גבוה בכ-5 אחוזים מהגידול בשכר למשרת שכיר, ועובדה זו מרמזת על ירידה בחלק העבודה בתוצר.

[3] מאחר שבתקופה הנסקרת עברו לסיווג ענפי חדש (סיווג 2011), ניתוח התעסוקה ברמה הענפית והמגזרית אינו מתבסס על סקרי כוח האדם, אלא על נתוני משרות השכיר, שלגביהן יש נתונים היסטוריים על פי הסיווג החדש.

איור א'-1

המועסקים הישראליים, משרות השכיר והשכר הריאלי במשק, 2011 עד 2013

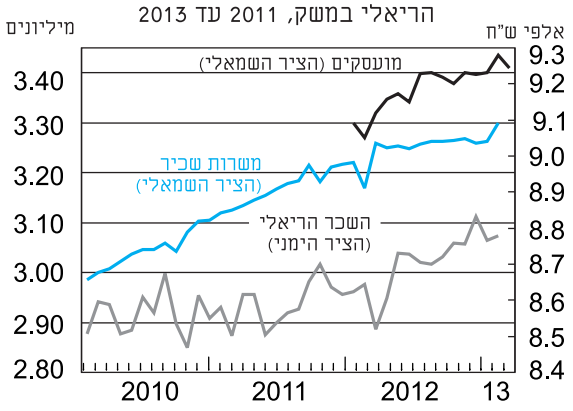

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ההאטה בתעסוקה בענפי המגזר העסקי

הן ההאטה בגידול בתעסוקה והן העלייה בשכר הריאלי במשק נבעו בעיקר מהתפתחויות בענפי המגזר העסקי[4]. הגידול במספר משרות השכיר בהם נעצר במחצית הראשונה של 2012, ובחברות – המהוות את רובו של המגזר העסקי[5] – הגידול נבלם כבר בשלהי 2011. בלימה זו אירעה מספר

איור א'-2

משרות השכיר בענפי המגזר העסקי והשירותים הציבוריים ובחברות, 2010 עד 2013

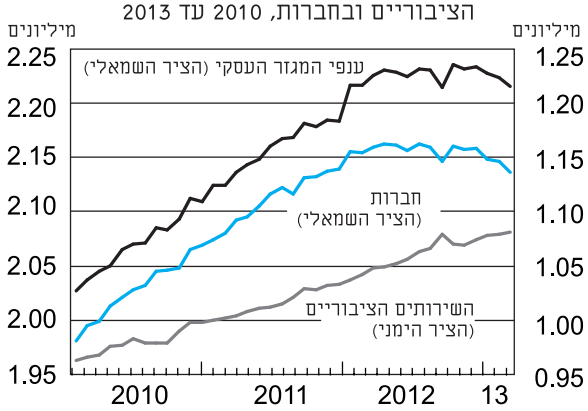

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

[4] כלל התעסוקה בענפי המשק, למעט התעסוקה במינהל ציבורי, חינוך, בריאות ומספר ענפי משנה (ענפים 37, 38, 72, 94).

[5] משרות השכיר בחברות (חברות שהעסיקו מעל לחמישה עובדים) היוו בשנת 2012 כ-89 אחוזים מסך משרות השכיר בענפי המגזר העסקי.

חודשים לאחר הקיפאון שחל בסחר העולמי, לרבות ביצוא הסחורות הישראלי. אף על פי כן התעסוקה במגזר העסקי המשיכה להתרחב במתינות בשלהי 2011 ובראשית 2012, הודות לגידול בפעילות של עסקים קטנים[6]. בראשית 2013 מסתמנת מגמת ירידה בתעסוקה בענפי המגזר העסקי והובילה אותה ירידה בתעסוקה בחברות; (ראו איור א'-2).

הקיפאון במספר משרות השכיר בענפי המגזר העסקי מסווה שינויים מתונים בהיקף התעסוקה בענפים שונים, אשר קיזזו זה את זה. לדוגמא, התעסוקה בענף התעשייה עמדה בשנה האחרונה (ינואר–פברואר 2012 עד התקופה

איור א'-3

שיעור השינוי במשרות השכיר וביצוא הסחורות בענפים הראשיים בתעשייה ובחקלאות, ינואר-פברואר 2012 לעומת ינואר-פברואר 2013

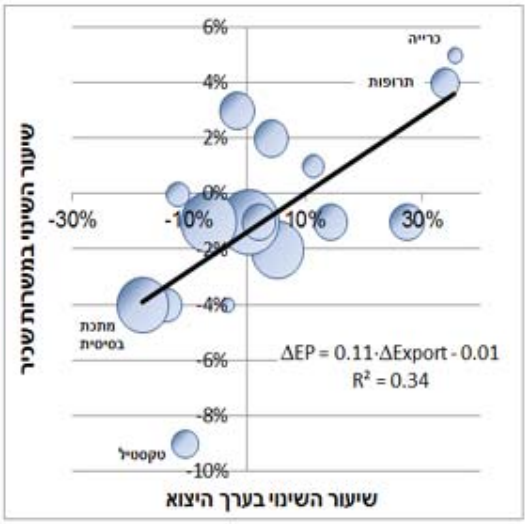

הערות:
1) הסיווג הענפי נערך על פי הסיווג הענפי החדש (2011).
2) גודל הבועות בתרשים וגודל המשקלות ברגרסיה מייצגים את מספר משרות השכיר ב-2012 רביע I.
משתני הרגרסיה:
ΔEP - שיעור השינוי במשרות השכיר בין ינואר-פברואר 2012 לבין התקופה המקבילה ב-2013.
ΔExport - שיעור השינוי בערך היצוא הנומינלי בין ינואר-פברואר 2012 לבין התקופה המקבילה ב-2013.

[6] "מגזר משקי הבית" בפרסומי הלמ"ס, היינו עסקים שהעסיקו פחות מחמישה עובדים ופדיונם קטן מ-5 מיליון ש"ח, או עסקים שהעסיקו פחות מעשרה עובדים ופדיונם קטן ממיליון ש"ח.

המקבילה השנה) על כ-350 אלף משרות שכיר, אולם התעסוקה בענפים הראשיים (רזולוציה של 2 ספרות) השתנתה. התעסוקה בענף התרופות למשל עלתה עם העלייה ביצוא הענף, ואילו התעסוקה בענף המתכת הבסיסית ירדה עם הירידה ביצוא הענף. התעסוקה גדלה גם בענף הכרייה – שיצואו גדל – ואילו התעסוקה בענף הטקסטיל התכווצה עם חשיפתו ליבוא מתחרה בעקבות הורדת המכסים (איור א'-3). המתאם בין השינוי ביצוא לבין השינוי בתעסוקה בענפי התעשייה מלמד כי שינוי בהרכב הביקושים הזרים לתוצרת ישראלית משפיע על הרכב התעסוקה. אולם ביקושים אלו אינם גדלים בקצב מהיר דיו כדי להגדיל את סך התעסוקה בענפים אלו.

עליית השכר הריאלי בענפי המגזר העסקי

החל ממאי 2012, עת החל הקיפאון במספר משרות השכיר במגזר העסקי, השכר הריאלי במגזר זה עלה בקצב מהיר של כ-3.8 אחוזים (בחישוב שנתי)[7]. עלייה זו אירעה למרות הגידול בחלקן של משרות השכיר בעסקים הקטנים ("מגזר משקי הבית"), מגזר שהשכר בו נמוך בהשוואה לחברות. יש לציין כי כמעט כל העלייה בשכר הריאלי נובעת מעליית שכר בענפים הראשיים עצמם, ואילו שינוי בהרכב ענפי המגזר העסקי מסביר אך חלק זעום (1.6 אחוז) מעלייה זו.

איור א'-4

השכר הריאלי בענפי המגזר העסקי והשירותים הציבוריים והאינפלציה, 2010 עד 2013

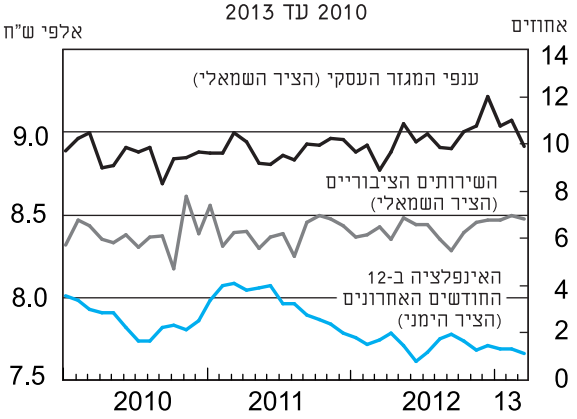

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

[7] השכר במגזר העסקי ירד ברביע הראשון בהשוואה לעלייה חריגה שחלה בו בדצמבר 2012. עלייה חריגה זו ניכרת באיור א'-4.

עליית השכר הריאלי בלטה במיוחד בענפים הקשורים לביקוש המקומי, ביניהם הבינוי (5.5 אחוזים) הפיננסים (5.5 אחוזים) והמידע והתקשורת (4.3 אחוזים)[8]. מנגד, העלייה בת 5 האחוזים בשכר המינימום, שחלה באוקטובר 2012, לא השפיעה באופן ניכר לעין על השכר בענפים המתאפיינים בשכר נמוך, ביניהם שירותי חברות כוח אדם, שירותי שמירה, תחזוקת בניינים ומוקדים טלפוניים. כמו כן לא ניכר גידול בשעות העבודה למועסק בענפי המגזר העסקי, אשר עשוי להסביר את העלייה בשכר הריאלי במגזר זה.

את התופעה שלפנינו – במסגרתה השכר במגזר העסקי עלה במקביל לקיפאון בתעסוקה ולשיעור אבטלה נמוך – ניתן לכאורה לפרש כתוצאה של מחסור בעובדים (מגבלת היצע). אולם אינדיקציות להיחלשות הביקושים – היינו הירידה הרצופה שחלה בשנה האחרונה במספר המשרות הפנויות במגזר העסקי (לוח נ'-3), בקצב הגידול של התוצר העסקי, ובהשקעה, וכן הסטגנציה ביצוא (עד לראשית 2013) – מרמזות כי אין זה כך.

הסבר אפשרי אחר לתופעה מתיישב עם הירידה במספר המשרות הפנויות: בשל התמתנות הגידול בביקושים הפירמות שימרו עובדים ותיקים, ושכרם הנומינלי המשיך לעלות כבשנים קודמות במקביל לירידה שחלה באינפלציה ב-2012 (איור א'-4, ציר ימני). ירידה זו באינפלציה לא הייתה צפויה על פי הציפיות הנמדדות בסקרים ובשוק ההון. ואולם בניגוד לשנתיים הקודמות – ובשל ההתמתנות – עליית שכר זו לא הצטמצמה על ידי קליטה רחבת היקף של עובדים חדשים המקטינים את השכר הממוצע, משום שלא הייתה התרחבות של כלל התעסוקה בענפי המגזר העסקי[9].

התעסוקה והשכר בשירותים הציבוריים

בניגוד לקיפאון ששרר בתעסוקה בענפי המגזר העסקי, התעסוקה בענפי השירותים הציבוריים (מינהל ציבורי, חינוך, בריאות וכו') המשיכה להתרחב, בדומה לשנים קודמות, אך השכר הריאלי עלה במתינות (איורים א'-2 וא'-4). כאשר בוחנים את התעסוקה בשירותים הציבוריים לפי חתך מגזרי, מוצאים כי מספר משרות השכיר התרחב במגזר הממשלתי (ממשלה מרכזית, רשויות מקומיות, אוניברסיטאות, קופות חולים וכו'), וכי הן התרחבו בקצב מהיר במלכ"רים הפרטיים. את המשך הגידול בתעסוקה בשירותים הציבוריים מסביר הגידול שחל בהוצאות הציבוריות, הואיל ואלה מממנות חלק ניכר מפעילותם – אם ישירות, על ידי העסקה במגזר הממשלתי, ואם בעקיפין, על ידי מימון פעילות של מלכ"רים פרטיים.

השכר הריאלי בשירותים הציבוריים עלה במתינות, וזו נבעה בין היתר מכניסת עובדים חדשים, בפרט למלכ"רים פרטיים, שהשכר בהם נמוך. העלייה המתונה בשכר הריאלי בשירותים הציבוריים הייתה איטית בהשוואה לעליית השכר בענפי המגזר העסקי, וזאת למרות שהסכמי השכר עם המורים הגדילו את השכר בענף החינוך. ההפרש בין ממוצע השכר למשרת שכיר בענפי המגזר העסקי ובין ממוצע השכר בשירותים הציבוריים עלה מכ-6 אחוזים בשנים קודמות לכ-8 אחוזים בראשית 2013.

הצעת התקציב של הממשלה לשנים 2013—2014 בראי היעדים הפיסקליים לשנים הקרובות

- הצעת התקציב לשנים 2013—2014, שאושרה בממשלה, כוללת הפחתה של כ-18 מיליארדי ש"ח בתוכניות ההוצאות של הממשלה ל-2014 והעלאה של שיעורי המס בהיקף שווה ערך לכ-15 מיליארדי ש"ח.
- הממשלה החליטה להעלות את תקרת ההוצאות לשנת 2013 ב-6.5 מיליארדי ש"ח (כ-0.7 אחוז תוצר) ואת תקרת הגירעון ל-4.65 אחוזי תוצר, בשעה שהיעד שנקבע בחוק באוגוסט 2012 עומד על 3.0 אחוזי תוצר; הצורך בשינוי היעדים נובע מכך שהתקציב ומרבית הצעדים הנלווים לו צפויים לקבל את אישור הכנסת רק בסוף יולי 2013, ולכן הם ישפיעו רק על חלק מהשנה.
- אם כל החלטות הממשלה יאושרו, התוכנית אכן צפויה להפחית את הגירעון בשנים 2013 ו-2014 בהתאם ליעדים החדשים שהממשלה הציבה.
- העלאות המסים והתיקון המשמעותי בתוואי ההוצאות היו כורח המציאות. אמנם בטווח הקצר הם פועלים להאטה בצמיחת המשק, אך בלעדיהם הגירעון בשנים הקרובות היה צפוי לעלות לשיעור גבוה מ-6 אחוזי תוצר ויחס החוב לתוצר היה מתקרב בסוף העשור ל-100

[8] ראו סיווג ענפים על פי חשיפה לביקושים מקומיים/מוטי יצוא. דוח בנק ישראל 2012, ע' 50.

[9] אילו התעסוקה במגזר העסקי הייתה ממשיכה להתרחב ב-2012 בקצב שבו היא התרחבה ב-2011 (3.4 אחוזים), והשכר ההתחלתי בענפי המגזר העסקי היה 4.5 אלפי ש"ח, אזי השכר הממוצע בענפים אלו היה נמוך בכ-1.7 אחוזים.

אחוזים; תהליך זה היה מסכן את היציבות הפיננסית של ישראל ומגדיל מאוד את נטל תשלומי הריבית בתקציב.

- כבר עתה התחייבויות הממשלה להוצאות בשנים 2015 ואילך גבוהות בכמה מיליארדי שקלים מהתקרה הקבועה בחוק. במידה שהצמיחה לא תהיה מהירה במיוחד, אזי גם אם הממשלה תפחית את התחייבויותיה להוצאות בהתאם לתקרה, יהיה צורך בהעלאה נוספת של ההכנסות ממסים כדי לעמוד ביעדי הגירעון לשנים 2015 ו-2016.
- מכיוון שהצורך בהתאמה הנוכחית נובע במידה רבה מהפער בין עלות התוכניות הרב-שנתיות שהממשלה אימצה לבין תקרת ההוצאות, חשוב להטמיע מנגנון שיעקוב ברציפות אחרי התפתחות של פערים כאלה ויחייב התייחסות מיידית אליהם.

התקציב והמצרפים הפיסקליים

ב-13 במאי הממשלה אישרה את הצעת התקציב לשנה וחצי הקרובות. מאחר שבשנים הקודמות נוצר פער גדול בין סך ההתחייבויות של הממשלה להוצאות לבין ההוצאה השנתית המקסימלית שמתיר כלל ההוצאה (איור א'-5),

איור א'-5

תקרת ההוצאות בתקציב הממשלה לשנים 2013 עד 2014 וההוצאה הנגזרת מתוכניות הממשלה (ברוטו ללא אשראי)[1]
(מיליארדי ש"ח, במחירים שוטפים)

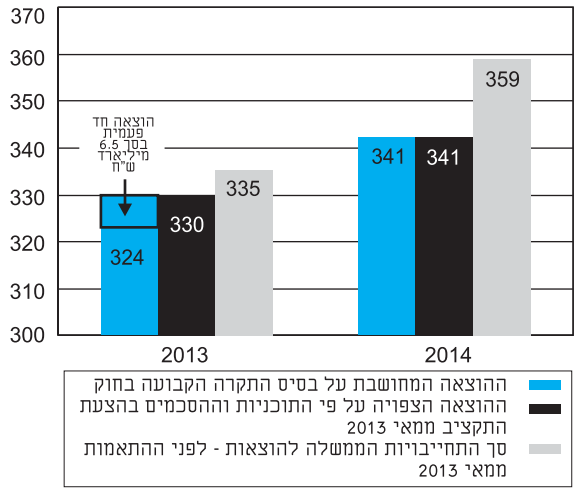

1)הנתונים באיור זה מוצגים במונחי סך ההוצאה הממשלתית ללא אשראי, הכוללת גם אומדן להוצאות המותנות בהכנסה. נתון זה תואם את ההוצאות המשמשות לחישוב הגירעון בתקציב ומשקף את סך פעילות הממשלה; הוא שונה מתקרת ההוצאות לצורך הכלל הפיסקלי, היות שזו כוללת מתן אשראי על ידי הממשלה ואינה כוללת הוצאות מותנות בהכנסה.

המקור: חישובי חטיבת המחקר של בנק ישראל.

ומשום שהגירעון הצפוי בשנים 2013 ו-2014 היה גבוה בהרבה מיעדי הגירעון הקבועים בחוק[10], נאלצה הממשלה להעלות מסים ולצמצם תוכניות הוצאה בהיקף כולל של יותר מ-30 מיליארדי ש"ח, סכום המהווה כשלושה אחוזי תוצר (איור א'-6). מכיוון שהתקציב ומרבית צעדי המדיניות החדשים יקבלו את אישור הכנסת רק בסוף יולי, הממשלה קבעה את המצרפים הפיסקליים של שנת 2014, ולא של 2013, כעוגן לתוכניתה. היא החליטה להקטין את התחייבויותיה להוצאות ב-2014 בכ-18 מיליארדי ש"ח, וכך להשיב את הוצאותיה לרמה המקורית שנקבעה בכלל הפיסקלי; וכן היא החליטה להעלות את שיעורי המס, כדי לעמוד ביעד גירעון של 3 אחוזי תוצר[11]. זאת בהמשך להעלאה בשיעורי המס שהוחלט עליה בקיץ 2012, העלאה

איור א'-6

תוואי הגירעון בתקציב לפי תרחישי מדיניות שונים, 2012 עד 2014
(אחוזי תוצר)

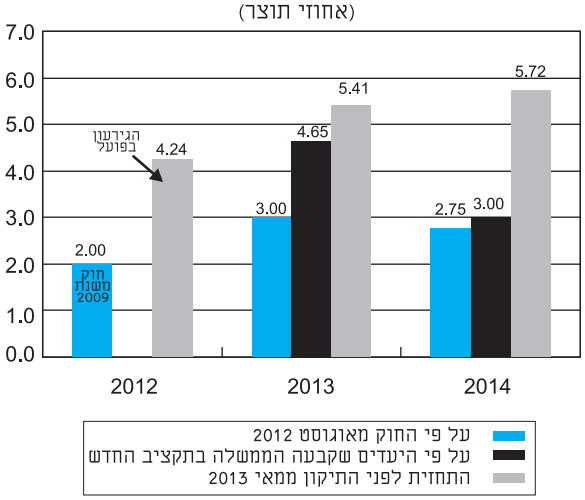

המקור: חישובי חטיבת המחקר של בנק ישראל.

[10] הרחבה מופיעה בסקירה הפיסקלית של בנק ישראל מפברואר 2013.

[11] יעד זה ל-2013 נקבע באוגוסט 2012 לאחר שהוא הועלה מ-1.5 אחוזי תוצר – היעד שנקבע לשנה זו ב-2009. בשל העיכוב באישור התקציב הממשלה דחתה את השגתו של היעד ל-2014, שנה שיעד הגירעון המקורי שנקבע לה עמד על 2.75 אחוזי תוצר, אך היא קבעה כי בשנת 2015 תשוב ותתכנס ליעד הגירעון המקורי שנקבע לשנה זו באוגוסט 2012 – 2.5 אחוזי תוצר.

שנכנסה לתוקף בראשית 2013 וצפויה להניב הכנסות בסך 9 מיליארדי ש״ח. בשנת 2013, מפאת הבחירות שהביאו לאישורם המאוחר של צעדי התוכנית הכלכלית, הועלתה תקרת הגירעון מ-3 אחוזי תוצר ל-4.65 אחוזי תוצר, והממשלה החליטה לחרוג מתקרת ההוצאות הקבועה בחוק, באופן חד פעמי, ב-6.5 מיליארדי ש״ח. בעקבות חריגה זו, המתווספת לגידול בתקרת ההוצאות עצמה, ההוצאות בתקציב הממשלה ל-2013 גבוהות ריאלית בכ-7 אחוזים מאלו שבתקציב 2012.

לוח א׳-1 מפרט את ההתאמות העיקריות שאימצה הממשלה בשנים 2013 ו-2014 ואת השפעתן הצפויה על התקציב. בצד ההכנסות הסעיפים העיקריים הם העלאה של נקודת אחוז בשיעורו של מס הערך המוסף, ל-18 אחוזים; תוספת של 1.5 נקודות אחוז לשיעורי מס ההכנסה ומס החברות; צמצום ניכר של הטבות המס שבעלי הכנסות גבוהות מקבלים על החיסכון הפנסיוני; והעלאות של מסים עקיפים בתחומים ספציפיים. בצד ההוצאות ההפחתות העיקריות הן בתקציב הביטחון, בקצבאות הילדים ובשכר של עובדי המגזר הציבורי. זאת לצד מיתון הגידול בתקציבי החינוך והתשתיות. בהשוואה ל-2013, ב-2014 התיקונים צפויים להעלות את משקל ההכנסות ממסים בתוצר ביותר מנקודת אחוז. התיקונים צפויים גם להקטין בשתי נקודות אחוז כמעט את משקל ההוצאה הציבורית בתוצר, בהשוואה לזה שהיה צפוי לפניהם על סמך התוכניות שאימצה הממשלה. אולם תוכניות ההוצאה של הממשלה לשנים 2013 ו-2014 היו כה גדולות, עד כי למרות ההפחתה החדה בהן, משקל ההוצאה הציבורית בתוצר ב-2014 צפוי להיות דומה למשקלה בשנת 2012, כ-43.5 אחוזי תוצר.

על פי הערכת חטיבת המחקר, ובהינתן ההערכות הנוכחיות באשר לסביבה המקרו-כלכלית הצפויה בשנתיים הקרובות, יישום מלא של הצעדים הכלולים בתוכנית יאפשר לממשלה לשמור על תקרת ההוצאות ולעמוד ביעדי הגירעון שנקבעו לשתי השנים הנידונות. אולם מאחר שהמרווח לעמידה ביעדים קטן, אם לא יאושרו רכיבים משמעותיים של התוכנית, או אם תחול הרעה נוספת בסביבה המקרו-כלכלית, הדבר יסכן את השגתם[12]. הסיכון בתחזית גדול במיוחד שכן תפניות כה גדולות במדיניות נערכות בישראל רק לעתים נדירות, ומשום כך קשה לחזות במדויק את השפעתן על התנהגות הפרטים והפירמות במשק. בשתי הפעמים הקודמות שבהן נערכו התאמות פיסקליות גדולות במשק הישראלי – ב-1985 וב-2003 – הפעילות הכלכלית הגיבה לתיקון התוואי הפיסקלי באופן חיובי מהצפוי. אך הפעם נקודת המוצא של המשק שונה: הפעילות הכלכלית מצויה ברמה גבוהה יחסית לפוטנציאל והכלכלה הגלובלית ממותנת.

ההתאמה הפיסקלית בהצעת התקציב שאושרה צפויה למתן את הצמיחה בשנת 2014 בכ-0.7 אחוז בהשוואה לאומדנים שנערכו לפני התוכנית[13]. ערוץ ההשפעה העיקרי הוא הפחתת ההכנסה הפנויה בשל העלייה במסים, בשל הפחתת קצבאות הילדים ובשל הריסון של השכר במגזר הציבורי; נוסף על כך תשפיע הירידה בביקושים עקב הירידה שתחול ב-2014 בצריכה הציבורית הביטחונית והאזרחית.

למרות מחירים אלה תוכנית להפחתת הגירעון הייתה חשובה והכרחית, שכן בלעדיה היה הגירעון צפוי להגיע כמעט לששה אחוזי תוצר ב-2014 (איור א׳-6), ולהמשיך לגדול בשנים שאחריה. גירעון כזה היה מעלה את יחס החוב לתוצר במהירות, ובסוף העשור יחס זה היה מתקרב לכ-100 אחוזי תוצר (הקו השחור באיור א׳-7). רמת גירעון כזאת, בפרט בהינתן מצבו הטוב יחסית של המשק

[12] בסקירה הפיסקלית שבנק ישראל פרסם בפברואר 2013 ההערכה הייתה שהגירעון השנה יעמוד על 3.6 אחוזי תוצר אם הממשלה תעמוד בתקרת ההוצאות, ועל 5 אחוזי תוצר אם ההוצאות ייקבעו על פי התוכניות שאישרה הממשלה עד אז. בפועל החליטה הממשלה להגדיל את הוצאותיה בכ-0.7 אחוז תוצר מעבר לתקרה. יתרת הפער בין התחזית הקודמת לנוכחית משקפת בעיקר החזרי מס חד-פעמיים חריגים, בהיקף של כ-0.2 אחוז תוצר, שהתקבלו בראשית השנה וכן הרעה מסוימת בסביבה המקרו-כלכלית בעולם מאז התחזית הקודמת.

[13] חישוב זה מהווה אומדן להשפעת הצעדים הפיסקליים על הצמיחה. הוא נדרש כדי לחשב את הגירעון והמצרפים הפיסקליים, ואינו מהווה תחזית מקרו-כלכלית מלאה. בנק ישראל יפרסם תחזית כזאת לקראת סוף יוני 2013. פירוט החישובים של גמישויות התוצר לשינויים במצרפי התקציב מופיע בתיבה ו׳-1 בדוח בנק ישראל לשנת 2012.

לוח א'-1: הצעדים בהצעת התקציב ל-2013 ו-2014

הצעד	השפעה ב-2013	השפעה ב-2014
צעדים בתחום המיסוי		(מיליוני ש"ח)
מסים ישירים		
העלאת כל מדרגות מס ההכנסה ב-1.5%		4,470
הפחתת הטבות מס לחיסכון פנסיוני של בעלי שכר גבוה		1,160
העלאת שיעור מס החברות ב-1.5%		950
שינויים נוספים במסים הישירים		1,225
סה"כ מסים ישירים		7,805
מסים עקיפים		
העלאת שיעור המע"מ ב-1% מ-1.6.2013	2,300	4,620
שינויים נוספים במסים העקיפים	600	1,695
סה"כ מסים עקיפים	2,900	6,315
מסי נדל"ן		
צמצום פטורים ממס שבח, למעט על דירה יחידה		60
ביטול הפטור ממס רכישה על דירה יחידה, למעט לרוכשי דירה ראשונה		1,050
סה"כ מסי נדל"ן		1,110
סה"כ תוספת מסים סטטוטוריים	2,900	15,230
הפחתת הוצאות		
הפחתה בתקציב הביטחון		3,000
הפחתה בהוצאות על תשתיות תחבורה	390	1,290
הפחתה בקצבאות הילדים	975	2,975
דחייה של תוספת 1% לשכר ל-2015	500	1,000
הימנעות מחתימה על הסכמי שכר[1]		1,500
פריסה חדשה של התשלומים בהסדר קרנות הפנסיה	2,300	1,500
הפחתות נוספות בהוצאות שונות	2,997	6,475
סה"כ הפחתת הוצאות	7,162	17,740

[1] אומדן של החיסכון בעלויות השכר בהנחה שהסכם השכר היה מבוסס על שמירת שכרם הריאלי של עובדי המגזר הציבורי.

המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

הישראלי[14] והרגיעה הביטחונית, הייתה פוגעת באמינות מחויבותה של הממשלה לגירעונות נמוכים. כתוצאה מכך הייתה גדלה ההסתברות למשבר פיננסי, ותוצאותיו בטווח הבינוני יכולות להיות גרועות בהרבה מההשפעה של התקציב הנוכחי על הצמיחה. זאת במיוחד לאחר שיעד הגירעון כבר הועלה משמעותית באוגוסט 2012. יתר על כן, גם ללא משבר פיננסי, פרמיית הסיכון של המשק הייתה גדלה כתוצאה מעליית יחס החוב לתוצר, והדבר היה מעלה את שיעור הריבית שהממשלה משלמת עבור הלוואותיה. עלייה זו, ועמה הגידול המהיר בהיקף החוב עצמו כתוצאה

[14] שיעור האבטלה הנוכחי בישראל נמוך מאוד בהשוואה היסטורית, והדבר מעיד על כך שהגירעון, לפחות ברובו, אינו משקף רמת פעילות נמוכה הפוגעת בהכנסות ממסים, אלא את השפעת שיעורי המס והחלטות הממשלה לגבי גודל הוצאותיה.

איור א'-7

יחס החוב לתוצר לפי תרחישי מדיניות שונים, 2012 עד 2020

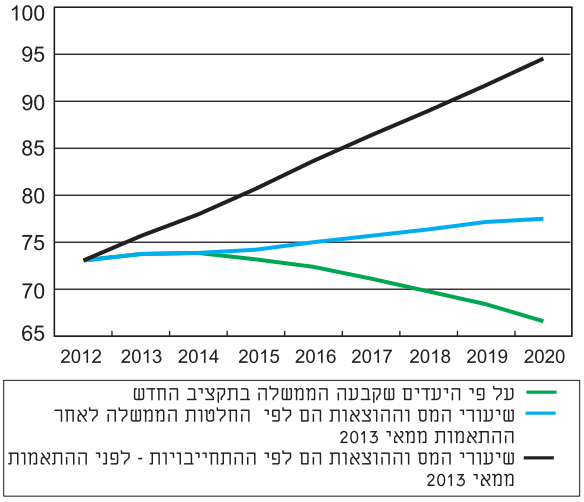

המקור: חישובי חטיבת המחקר של בנק ישראל.

מהגירעון הגבוה, היו מגדילים לאורך זמן את הוצאות הריבית של הממשלה. יש לציין שכבר כיום הוצאות אלה גבוהות בהשוואה בין-לאומית – הן מגיעות לכארבעה אחוזי תוצר – ומקטינות את היקף המקורות הזמינים לממשלה לצורך מתן שירותים ציבוריים או תמיכה בשכבות שונות באוכלוסייה[15].

כאשר מנתחים את ההוצאות הצפויות בשנת 2015 על בסיס התוכניות שאישרה הממשלה, מוצאים שהן חורגות בכ-6 מיליארדי ש"ח מתקרת ההוצאה לשנה זו; התקרה מאפשרת לממשלה להגדיל את הוצאותיה ב-2015 ב-3.2 אחוזים ריאלית יחסית להוצאה בשנת 2014, ואילו האומדן הנוכחי מצביע על גידול של למעלה מחמישה אחוזים, גם בהנחה שתוספות השכר במגזר הציבורי ב-2015 יהיו מתונות ולא יכללו פיצוי על דחיית הסכמי השכר מ-2013. פער זה נובע מכך שחלק ניכר מהצעדים שהממשלה נקטה כדי להפחית את ההוצאות ב-2014 הם חד-פעמיים, וכן מהתוספת המוסכמת לתקציב הביטחון. מכיוון שנותרו עוד שנה וחצי עד לתחילת שנת התקציב 2015, זהו פער גדול מאוד: משמעותו היא שבשנה וחצי הקרובות הממשלה לא תוכל להחליט על הוצאות חדשות בלי להציג במקביל הפחתות בהוצאות אחרות, או בלי להעצים מחדש את האיום על תקרת ההוצאות. גם ללא החלטות על הוצאות חדשות, החריגה מתקרת ההוצאות אינה צפויה להצטמצם אף ב-2016, בין היתר בשל עוד תוספת לתקציב הביטחון, שתינתן במסגרת התוכנית הרב-שנתית עליה סוכם כבר עתה.

גורם מרכזי לגודל הבעיה הפיסקלית עמה נאלצה הממשלה להתמודד עתה – גורם המאיים גם על העמידה בכלל ההוצאה בשנים 2015—2016 – הוא חוסר המעקב אחר הפער בין עלות התוכניות שאישרה הממשלה בשנים האחרונות לבין תקרת ההוצאות שקובע הכלל הפיסקלי. פער זה הלך וגדל ככל שהממשלה אימצה תוכניות נוספות בתחומי החינוך היסודי, התיכוני והגבוה, התשתיות, הבריאות, ועוד. כתוצאה מכך ההוצאות ב-2012 היו גבוהות מהתקציב המקורי, הכלל הפיסקלי ל-2013 נפרץ, ונוצר הצורך בהתאמה הגדולה בתקציב ובעקבותיה – בנסיגה מחלק מהתוכניות שהממשלה אימצה בעבר. לאור הסיכון שהתפתח השנה לאמינותה של המדיניות הפיסקלית, ואשר חייב את ההתאמות, חשוב שהממשלה תאמץ בהקדם מערכת אפקטיבית של בקרה על הוצאותיה לשנים הקרובות כדי למנוע חזרה על התהליך שהוביל לבעיה הנוכחית. זאת בפרט לאור ההתחייבויות שנצברו לשנת 2015, כמתואר לעיל. מערכת כזו תעקוב אחרי התחייבויות הממשלה להוצאות לשנים הקרובות ותחייב התייחסות מיידית להתפתחות של חריגות מתקרת ההוצאות הקבועה בחוק; היא תתרום רבות לאמינות מחויבותה של הממשלה ליעדיה הפיסקליים ותסייע לצמצם את החריגות החוזרות ונשנות מהם[16].

כדי להגביר את האמינות חשוב גם שהממשלה תתחיל לפרסם באופן שקוף את ההנחות לגבי מחירים המשמשות

[15] גם אם מתעלמים מהשפעת החוב על שיעורי הריבית, ומתייחסים רק להשפעת הגידול בחוב עצמו, תשלומי הריבית השנתיים של הממשלה בשנת 2020, על בסיס התוכניות שאושרו ושיעורי המס שהיו בתוקף לפני התוכנית, היו גבוהים ב-1.2 אחוזי תוצר (כ-12 מיליארדי ש"ח במונחי 2013) מאלו הצפויים על בסיס עמידה ביעדי הגירעון הקבועים בחוק. משמעות נתון זה היא עלות של 1,500 ש"ח לנפש לשנה במונחי תוספת מסים או הפחתת שירותים ציבוריים.

[16] דיון באופן שבו היעדר מעקב אחרי עלות התוכניות של הממשלה משפיע על החטאת היעדים הפיסקליים מופיע אצל עדי ברנדר, "יעדים או צעדים? תפקידם של יעדי הגירעון וההוצאה במאמצי הקונסולידציה הפיסקלית של ישראל. 1985-2007", **הרבעון הישראלי למסים וכלכלה**, כרך ל"ג, גיליון 129, מאי 2009, עמ' 33-37.

בהכנת התקציב, שכן אלו מהוות בסיס לחישוב התאמות המחירים בתקציבים הבאים, והתאמות אלה משפיעות בצורה ניכרת על היקף השינוי בתקציב[17]. לחילופין, הודות לכך שקצב עליית המחירים נע בעשור האחרון סביב אמצע יעד האינפלציה, ניתן לעבור לתקציב נומינלי, שייתר את הצורך בהתאמות מחירים.

האתגר הניצב בפני הממשלה אינו מתבטא רק בתחום השליטה בהוצאה. גם אם הממשלה תבצע את ההתאמות הדרושות כדי לשמור על תקרת ההוצאה בשנת 2015, הרי שהגירעון הצפוי בשנת 2015 – ובמיוחד בשנים שאחריה – צפוי להיות גבוה מאשר יעדי הגירעון הקבועים בחוק. בעוד שיעדי הגירעון יורדים בהדרגה לשני אחוזי תוצר בשנת 2016, הרי שהגירעון ללא העלאה נוספת של ההכנסות ממסים צפוי להתייצב ברמה של כשלושה אחוזי תוצר עד 2018 (הקו הכחול באיור א'-8)[18]. תוואי זה של הגירעון צפוי להתבטא בכך שיחס החוב לתוצר כמעט לא ירד עד סוף העשור (הקו הכחול באיור א'-9). כדי לשמור על תקרת הגירעון בשנים 2015 ו-2016 יהיה צורך בתוספת הכנסות של כארבעה מיליארדי שקלים (0.4 אחוז תוצר) ב-2015 ובעוד כ-7 מיליארדים (0.5 אחוז תוצר) ב-2016. הפחתה כזאת של הגירעון, בהתאם ליעדים הקבועים בחוק, תאפשר להחזיר את יחס החוב לתוצר לתוואי יורד (הקווים הירוקים באיורים א'-8 ו-א'-9). לעומת זאת, אם הממשלה תגדיל את הוצאותיה בהתאם לתוכניות הקיימות (שעלותן כאמור גבוהה מהתקרה), וגם לא תעלה את שיעורי המס, הגירעון צפוי להתייצב ברמה שבין 3.5 ל-4 אחוזי תוצר, ויחס החוב לתוצר יעלה במתינות אך בהתמדה (הקווים השחורים באיורים א'-8 ו-א'-9). למרות הצורך בהתאמה נוספת כדי לעמוד ביעדים, איור א'-7 לעיל מדגים עד כמה הייתה חשובה ההתאמה עליה החליטה עכשיו הממשלה; קיים הפרש ניכר בין הקו הכחול באיור זה – הקו המשקף את יחס החוב לתוצר הצפוי לאחר ההתאמה הנוכחית וללא התאמות נוספות – לבין קו השחור, המשקף את העלייה של יחס החוב שהיתה צפויה ללא ההתאמה.

איור א'-8

תוואי הגירעון בתקציב לפי תרחישי מדיניות שונים, 2012 עד 2020

(אחוזי תוצר)

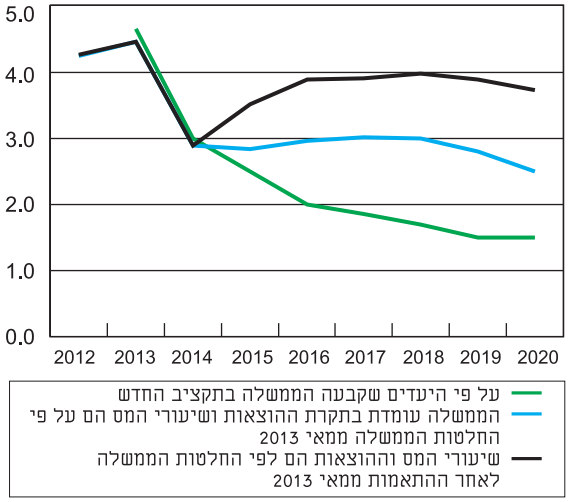

המקור: חישובי חטיבת המחקר של בנק ישראל.

איור א'-9

יחס החוב לתוצר לפי תרחישי מדיניות שונים, 2012 עד 2020

(אחוזי תוצר)

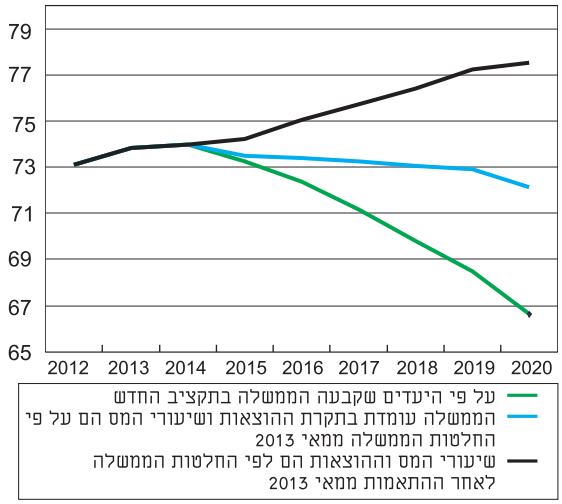

המקור: חישובי חטיבת המחקר של בנק ישראל.

[17] למשל, בתקציב 2013 נכללה תוספת של 3.9 מיליארדי ש"ח, או 1.3 אחוזים מסך ההוצאות, כפיצוי על כך שמאז אישור התקציב הקודם ועד סוף 2012 המחירים עלו בשיעור גבוה מהתחזית שניתנה בעת אישור התקציב הקודם.

[18] הגירעון בתרחיש הבסיסי חושב בהנחה שבשנים 2013 עד 2020 הצמיחה הממוצעת תעמוד על כ-3.2 אחוזים.

אם הממשלה לא תעלה את שיעורי המס הסטטוטוריים (או לא תבטל פטורים) בשנים 2015 ו-2016, הרי שגם אם היא תעמוד במגבלת ההוצאה, יידרש בשנתיים אלה קצב צמיחה ממוצע של למעלה מ-4.5 אחוזים כדי לפצות על המחסור בהכנסות ולאפשר לממשלה לעמוד ביעדי הגירעון (הקו השחור באיור א'-10). במקרה כזה קצב הצמיחה הממוצע, שיידרש בשנים 2013—2020 כדי לשמור על יעדי הגירעון הקבועים בחוק בהמשך העשור, יעמוד על 4 אחוזים (לעומת 3.2 אחוזים בהנחה המקורית). מאידך גיסא, אם קצב הצמיחה הממוצע עד 2020 יעמוד על כשני אחוזים, הדבר יגרום לגירעון לעלות לרמה גבוהה מארבעה אחוזי תוצר לקראת סוף העשור (הקו הכחול באיור א'-10), וכן הוא יגרום לעלייה מונוטונית ביחס החוב לתוצר, עד לרמה של למעלה מ-80 אחוזים בשנת 2020.

איור א'-10

הגירעון בתקציב לפי תרחישי צמיחה שונים, 2012 עד 2020

(אחוזי תוצר)

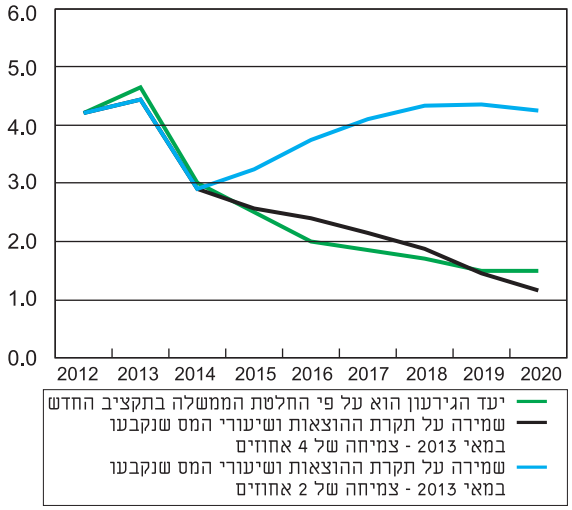

המקור: חישובי חטיבת המחקר של בנק ישראל.

חלק ב': סוגיות נבחרות

ההוצאה לבריאות בישראל – גורמים דמוגרפיים ומבנה עלויות בהשוואה בין-לאומית

- בהשוואה בין-לאומית ההוצאות לבריאות בישראל נמוכות ביחס לתוצר גם כאשר מנכים את השפעת גילה הצעיר של האוכלוסייה. זאת במקביל לכך שהמדדים המקובלים למצב הבריאות הלאומי מצביעים על תוצאות טובות בהשוואה בין-לאומית.
- לריסון ההוצאות בישראל תורמת העובדה שהגידול בהוצאות על זקנים (בהשוואה לצעירים יותר) מתון יחסית. לעומת זאת, הוצאות הבריאות בגיל הביניים (50-64) אינן נמוכות במיוחד בהשוואה בין-לאומית.
- העלייה הצפויה בשיעור הזקנים בישראל תפעל בעתיד להגדלת ההוצאה הלאומית לבריאות, אך הניסיון הבין-לאומי מרמז כי סיכון רב יותר לעלייה בהוצאות טמון בגידול של היקף ומחיר הטיפולים לכל קשיש, וכן בגידול כללי של עלויות הטיפול במערכת.
- המגזר הציבורי ממן 85 אחוז מההוצאה לבריאות על ילדים צעירים וכ-70 אחוז מהוצאות הבריאות על מבוגרים מעל גיל 75. בקבוצת הגיל 19—49, לעומת זאת, המימון הפרטי משמעותי יותר ומכסה מחצית מההוצאות לבריאות.

מבוא

ההוצאות על בריאות בישראל נמוכות בהשוואה בין-לאומית (איור ב'-1). תמונה זו עולה הן מבחינת ההוצאה הציבורית, הממומנת בישראל באמצעות תקציב הממשלה ודמי ביטוח הבריאות, והן מבחינת סך ההוצאה הלאומית, הכוללת גם את ההוצאה הפרטית, היינו ההוצאה שמשקי הבית מממנים ישירות מכיסם או באמצעות רכישת ביטוח פרטי.

כמה גורמים יכולים להוביל לכך שהוצאות הבריאות בִּמדינה יהיו נמוכות יחסית. ראשית, ביקוש נמוך לשירותי בריאות כתוצאה מכך שבממוצע האוכלוסייה נהנית מבריאות שפירה. מצב כזה מתקיים במיוחד בזכות הרכב גילים צעיר, אך גם בזכות גורמים גנטיים, גורמים תרבותיים המובילים לאורח חיים בריא והשקעות עבר ברפואה מונעת. שנית, "חיסכון" בהוצאות יכול לנבוע

איור ב'-1

ההוצאה הלאומית לבריאות במדינות ה-OECD, 2009, מחולקת לפי הוצאה ציבורית והוצאה פרטית

(אחוזי תוצר)

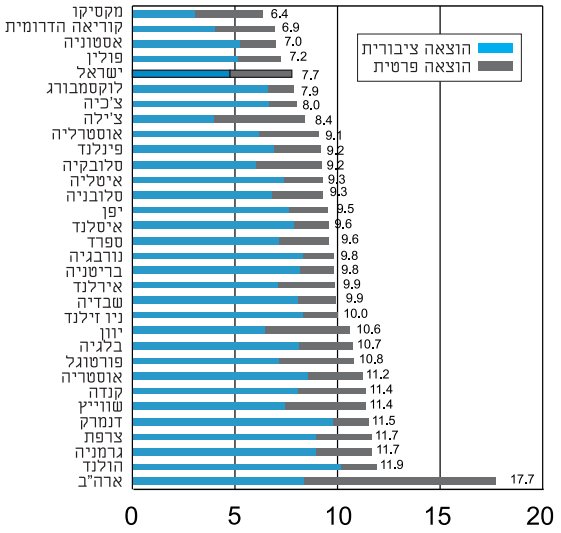

המקור: OECD.

מאיכות ירודה או מזמינות נמוכה של שירותי הבריאות, וכן מהשקעות נמוכות בתשתיות וברפואה מונעת, שהשפעתן עלולה להופיע בעתיד. לבסוף, ההוצאות הנמוכות יכולות לנבוע מכך שאספקת שירותי הבריאות מצטיינת במבנה עלויות נמוך הודות ליעילות של המערכת (למשל בזכות רכש של תרופות וציוד זולים, הימנעות מבדיקות ומטיפולים מיותרים, ריסון הוצאות השכר ומחירי השירותים, וכו').

עבודה זו בוחנת את תרומתם של כמה מגורמים אלה להוצאות הבריאות הנמוכות בישראל, וזאת באמצעות השוואה בין-לאומית המבודדת את השפעתם של הגורמים הדמוגרפיים מהשפעתו של מבנה העלויות. בכך העבודה מעדכנת מחקרים קודמים שערכו השוואה של ההוצאה הציבורית לבריאות[1], וכן מוסיפה בחינה מעמיקה יותר של ההוצאה הפרטית לבריאות בישראל.

[1] ברוידא קובי, "ההוצאה הלאומית לבריאות בישראל בהשוואה בין-לאומית", תזכיר פנימי, בנק ישראל, 2001 ; פלקוביץ' אירינה, "השוואה בין-לאומית של ההוצאה לבריאות", למ"ס, 2005 ; וכן: "Israel: Selected Issues Paper", IMF Country Report No. 12/71, April 2012

העבודה משתמשת במתודולוגיה המופיעה אצל Hagist & Kotlikoff (2005)[2], והיא בוחנת שלושה גורמים שצירופם מאפשר לחשב את ההוצאה לבריאות במדינה[3]:

1. הוצאות הבריאות לנפש מתוקננת, ביחס לתוצר לנפש. נפש מתוקננת היא נפש ממוצעת בקבוצת הבסיס, שהוגדרה כקבוצת בני ה-50 עד 64. מדד זה מהווה מעין אינדיקטור לעלויות הבסיס במערכת הבריאות, עלויות המושפעות מהיקף השירותים, איכותם, זמינותם ומחיריהם.

2. פרופיל הוצאות הבריאות לנפש בקבוצות הגיל האחרות, ביחס לנפש בקבוצת הבסיס. הפרופיל קובע את סולם התקנון של הנפשות בכל אחת משמונה קבוצות גיל: 0—14, 15—18, 19—49, 50—64 (קבוצת הבסיס=1), 65—69, 70—74, 75—79, 80+. תוואי הפרופיל עולה עם הגיל, כלומר הוצאות הבריאות על מבוגרים גבוהות מההוצאות על צעירים (למעט בשנות החיים הראשונות).

3. הרכב הגילים של האוכלוסייה. האוכלוסייה בישראל צעירה יחסית (ראו איור ב'-2), וכיוון שהוצאות הבריאות עולות עם הגיל (למעט כאמור בשנות החיים הראשונות), הרכב זה מאפשר כיום הוצאות נמוכות. אך בעשורים הקרובים צפויה אוכלוסיית ישראל להזדקן ולדרבן גידול בהוצאות הבריאות.

איור ב'-2

שיעור בני 65+ באוכלוסייה, מדינות ה-OECD, 2009

אחוזים

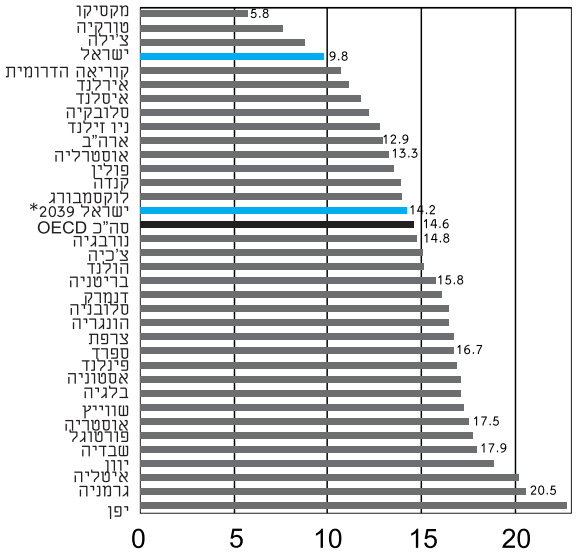

* המבנה הדמוגרפי בשנת 2039 לקוח מתחזית האוכלוסייה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (תרחיש הביניים).
המקור: OECD והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ההוצאה הציבורית לבריאות

ראשית נפרק לגורמים הנזכרים לעיל את ההוצאה הציבורית (ב-2009) בישראל ובעשר מדינות מפותחות שנבדקו אצל Hagist & Kotlikoff (2005). באשר לפרופיל ההוצאה לפי גיל, נתוניהן של עשר המדינות מופיעים במחקר הנזכר. כדי לחלץ את הפרופיל בישראל התאמנו לקבוצות הגיל המופיעות כאן את נוסחת הקפיטציה[4] – הנוסחה שבעזרתה קובעים את החלוקה של כספי סל הבריאות לקופות החולים – הואיל ונוסחה זו משקפת במידה רבה גם את פרופיל העלויות בפועל לפי גיל. לוח ב'-1 מתאר את פרופיל הוצאות הבריאות בכל קבוצת גיל ביחס להוצאות לנפש בקבוצת הבסיס. למשל, בישראל ההוצאה הציבורית לבריאות על אדם בגיל 80+ גבוהה פי 2.58 מההוצאה על אדם בגיל 50—64, בשעה שבקנדה היא גבוהה פי 7.54 ובשבדיה רק פי 1.99. בהשוואה לרוב המדינות שנבדקו, בישראל ההוצאה היחסית נמוכה בקבוצות הגיל הצעירות ונמוכה במיוחד בקבוצות הגיל המבוגרות מאוד.

באמצעות שימוש בפרופיל ההוצאה לפי גיל, בהרכב הגילים של האוכלוסייה, וכן בהוצאה לבריאות הנמדדת בחשבונות הלאומיים של כל מדינה[5], ניתן לגזור את גודל ההוצאה

---

[2] Hagist, Christian and Kotlikoff, Laurence, "Who's going broke? Comparing healthcare costs in ten OECD countries", NBER working paper No. 11833, 2005

[3] נדגיש כי הוצאות הבריאות הנידונות כאן אינן כוללות את ההוצאה לשירותים סיעודיים (Long-Term Care).

[4] התאמנו את נוסחת הקפיטציה שהייתה בתוקף עד סוף 2010, לפני ההתחשבות במין ובפריפריאליות. יצוין כי המשאבים שהנוסחה מחלקת מהווים רק כ-70% מסך ההוצאה הציבורית לבריאות. כספים נוספים מועברים לקופות החולים לפי מספר החולים במחלות קשות, או יוצאים ישירות מתוך תקציב משרד הבריאות. חלק מתקציב המשרד מוטה לקבוצות גיל מסוימות (למשל התקציב לטיפת חלב ולשירותי אשפוז סיעודי), אך לצורך עבודה זו הנחנו כי העלויות היחסיות לפי גיל, הנגזרות מנוסחת הקפיטציה, חלות על סך ההוצאה הציבורית.

[5] הרכב הגילים והיקף ההוצאות לבריאות לקוחים מנתוני ה-OECD. היקף ההוצאה לישראל הוא הנתון המעודכן שפרסמה הלמ"ס עבור 2009 (בהגדרות זהות).

לוח ב'-1: פרופיל ההוצאה הציבורית לבריאות ביחס להוצאה לתושב בגיל 50-64, לפי קבוצות גיל

	14-0	19-15	49-20	64-50	69-65	74-70	79-75	80+
שבדיה	0.43	0.43	0.63	1.00	1.50	1.50	1.96	1.99
ספרד	0.57	0.39	0.48	1.00	1.50	1.50	1.96	1.99
אוסטריה	0.28	0.28	0.46	1.00	1.42	1.75	1.98	2.17
גרמניה	0.48	0.43	0.58	1.00	1.52	1.80	2.11	2.48
ישראל	0.47	0.27	0.43	1.00	1.95	1.95	2.43	2.58
נורבגיה	0.57	0.34	0.52	1.00	1.70	2.21	2.69	3.41
יפן	0.44	0.22	0.43	1.00	1.70	2.20	2.76	3.53
אוסטרליה	0.60	0.57	0.64	1.00	1.81	2.16	3.90	4.23
בריטניה	1.08	0.65	0.76	1.00	2.07	2.07	3.67	4.65
קנדה	0.43	0.61	0.65	1.00	2.45	2.44	4.97	7.54
ארה"ב	0.88	0.82	0.77	1.00	5.01	5.02	8.52	11.53

מקור: Hagist&Kotlikoff (2005) ועיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

איור ב'-3

ההוצאה הציבורית לבריאות לנפש מתוקננת (נפש ממוצעת בקבוצת הגיל 50-64), 2009 (אחוז מהתוצר לנפש)

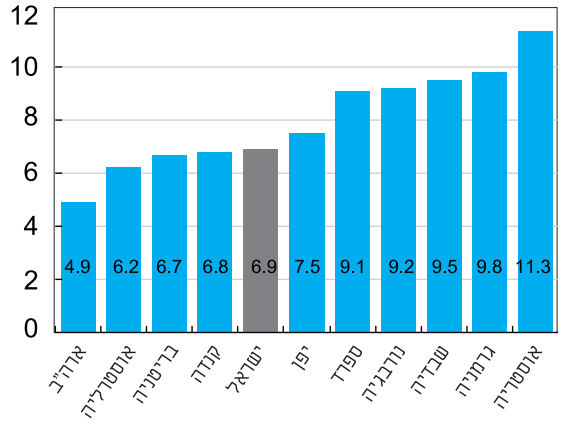

המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

הציבורית לבריאות לנפש מתוקננת, היינו נפש בקבוצת הבסיס של בני 50—64 (ראו איור ב'-3).

מדד זה מהווה כאמור אינדיקטור לעלויות הבסיס במערכת הבריאות – עלויות המושפעות מהיקף השירותים וממחיריהם. המדד מנכה את השפעת הרכב הגילים של האוכלוסיה (אם כי גורמים אחרים – כמו גורמים גנטיים ותרבותיים או השקעות עבר ברפואה מונעת – עדיין עשויים להשפיע). ניתן לראות כי ביחס לתוצר לנפש, ההוצאה לנפש מתוקננת (בגיל הביניים) בישראל נמוכה יחסית אך דומה למקובל בארבע מתוך עשר המדינות שנבדקו (אוסטרליה, בריטניה, קנדה ויפן). במדד זה אפוא לישראל אין יתרון או חסרון יחסי יוצא דופן.

לסיכום סעיף זה נתבונן באיור ב'-4. האיור מציג השוואה בין-לאומית, והשוואה זו מפרקת לשלושת הגורמים את ההבדל הקיים בין ישראל למדינות הנידונות מבחינת גודל ההוצאה הציבורית לבריאות. במילים אחרות, האיור מציג בנפרד את השפעתו של כל אחד משלושת הגורמים שנבדקו. כך למשל, ההוצאה הציבורית לבריאות בנורבגיה, ביחס לתוצר, גבוהה מההוצאה בישראל ב-3.6 נקודות אחוז – נקודת אחוז אחת מתוכן נובעת מכך שהאוכלוסייה בנורבגיה מבוגרת יותר, 0.8 נקודת אחוז נובעת מהוצאה (יחסית) גבוהה יותר על קשישים, ו-1.8 נקודת אחוז נובעת מהוצאה גבוהה יותר על נפש מתוקננת. ההשוואה מלמדת כי ההוצאה הציבורית לבריאות בישראל אכן נמוכה בזכות הרכב האוכלוסייה הצעיר, אך גם בזכות מבנה עלויות הממתן את הגידול בהוצאות הבריאות על צעירים וקשישים.

איור ב'-4 משווה גם בין ההוצאה הציבורית לבריאות בישראל ב-2009 לבין ההוצאה הנגזרת מתחזית האוכלוסייה

של הלמ"ס (תרחיש הביניים) לשנת 2039[6]. מההזדקנות הצפויה נגזר גידול של 0.7 נקודת אחוז בהוצאה הציבורית לבריאות ביחס לתוצר.

הפירוק לגורמים של ההוצאה הציבורית לבריאות מצביע על כך שלגורמים שאינם דמוגרפיים יש חשיבות רבה בהתפתחות הוצאות הבריאות. מסקנה זו עולה בקנה אחד עם מחקרים אמפיריים שמצאו כי במדינות רבות הזדקנות האוכלוסייה השפיעה רק מעט על הגידול בהוצאה

איור ב'-4

ההבדל בין ישראל והמדינות האחרות מבחינת ההוצאה הציבורית לבריאות, לפי ההרכב הדמוגרפי, פרופיל העלויות לפי גיל וההוצאה לנפש מתוקננת, 2009 (אחוז מהתוצר)

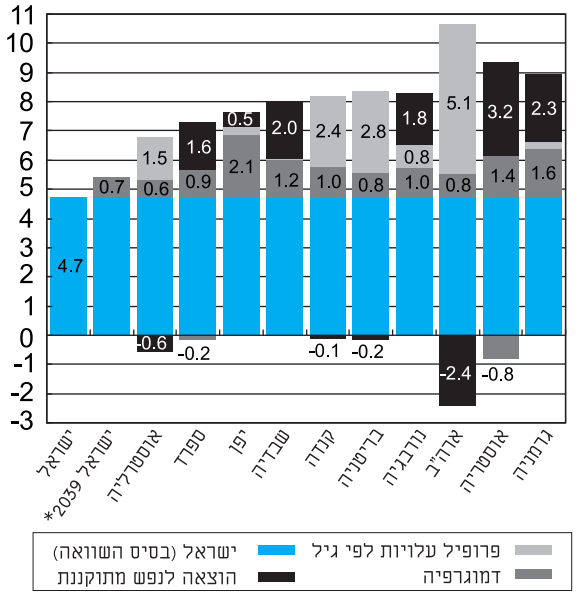

* המבנה הדמוגרפי בשנת 2039 לקוח מתחזית האוכלוסייה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (תרחיש הביניים).
המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

[6] עבודה זו מתמקדת בהשוואה בין-לאומית בשנת 2009, ולא בבניית תחזית הוצאות בעתיד. השפעתה של הזדקנות האוכלוסייה עד שנת 2039 נאמדת כאן בהנחה המחמירה שעם ההזדקנות לא יחול שינוי בפרופיל ההוצאות לבריאות. לפי הנחה חלופית, ההוצאות הגבוהות יידחו לגיל מאוחר יותר עקב "הזדקנות בריאה", המובילה לדחייה של תחלואה, וכן עקב דחייה של גיל המוות, הדוחה גם את ההוצאות הגבוהות על טיפולים בשנה האחרונה לחיים. הנחה מובלעת נוספת היא שההוצאות לבריאות לנפש מתוקננת יגדלו בשיעור זהה לגידול בתוצר לנפש.

הציבורית לבריאות. כך למשל, ה-OECD פרסם לאחרונה נייר עבודה שבחן את הגידול שחל בשנים 1995—2009 בהוצאה הציבורית לבריאות במדינות ה-OECD. מחקר זה מצא כי גורמים דמוגרפיים מסבירים רק כעשירית מתוך גידול שנתי ריאלי של 4.3% בהוצאה. שאר הגידול נבע מעלייה בהכנסה, עלייה יחסית של מחירי הבריאות, הטמעת טכנולוגיות חדשות ושינויים בארגון מערכת הבריאות[7].

איור ב'-5

פרופיל ההוצאה הציבורית והפרטית לבריאות בישראל ביחס להוצאה לתושב בגיל 64-50, לפי קבוצות גיל

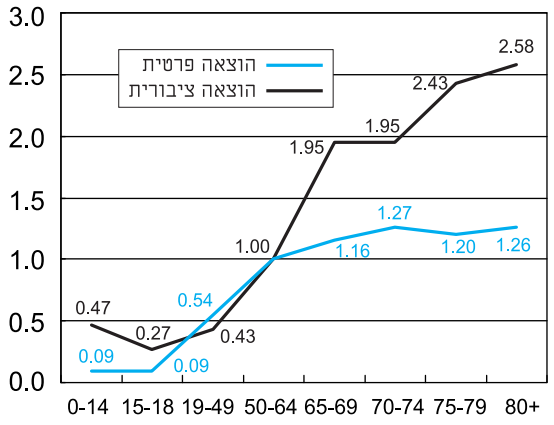

המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

ההוצאה הלאומית

המערכת הציבורית מממנת את מרב ההוצאה הלאומית לבריאות כמעט בכל מדינות ה-OECD, ולכן היא ניצבת לרוב במוקד בהשוואות בין-לאומיות ובתחזיות להוצאה עתידית. אולם כדי לבחון את יעילותה של מערכת בריאות בכללותה, אין להתעלם מההוצאה הפרטית. זאת משום שהמערכת הציבורית והמערכת הפרטית שלובות זו בזו, מתחרות על משאבים מוגבלים ומשרתות לרוב אותם לקוחות; ולכן ריסון ההוצאות באחת מהן יכול להוביל לעליית ההוצאות בשנייה. אולם כיוון שבסופו של דבר

[7] De la Maisonneuve Christine & Oliveira Martins Joaquim, "Public spending on health and long-term care: A new set of projections", OECD, 2013.

האזרחים מממנים את שני סוגי ההוצאה, אם באמצעות מסים למערכת הציבורית ואם מכיסם, ראוי לבחון גם את ההוצאה הלאומית בכללותה. בישראל יש טעם מיוחד לערוך בחינה כזו, משום שמשקלה של ההוצאה הפרטית במימון ההוצאות לבריאות בארץ (39 אחוזים) גבוה מהממוצע במדינות ה-OECD (כ-28 אחוזים).

כדי לפרק לגורמים את סך ההוצאה הלאומית לבריאות יש לברר תחילה מהו פרופיל ההוצאות לפי גיל בהוצאה הפרטית. לשם כך בחנו את הוצאות משקי הבית על בריאות לפי סקרי ההוצאות של הלמ"ס בשנים 2007—2011[8,9]. פרופיל ההוצאה הפרטית לבריאות מוצג באיור ב'-5 והוא שונה מפרופיל ההוצאה הציבורית: ביחס להוצאות הבריאות של משקי הבית על אדם בקבוצת הבסיס (גילים 50—64), ההוצאות על ילדים ובני נוער נמוכות מאוד. בניגוד לפרופיל ההוצאה הציבורית, ההוצאה הפרטית היחסית עולה רק במתינות בגיל מבוגר ולמעשה היא נותרת די יציבה לאחר גיל 70.

בהינתן שני הפרופילים, אפשר לחשב את שיעורי המימון, הפרטי והציבורי, של הוצאות הבריאות לנפש בכל אחת מקבוצות הגיל (איור ב'-6).

בשנת 2009 היה המגזר הציבורי דומיננטי במימון הוצאות הבריאות על ילדים (גילים 0—14), והוא מימן 85 אחוזים מכלל ההוצאות בקבוצת גיל זו. שיעור המימון הציבורי ירד בגיל מבוגר יותר, וכמחצית מההוצאה לבריאות על בני 19—49 מומנה באופן פרטי. עם ההזדקנות והעלייה בסך הוצאות הבריאות שב המגזר הציבורי לתפוס תפקיד נרחב, ולאחר גיל 75 המימון הציבורי כיסה כ-70 אחוזים מההוצאות.

איור ב'-6

שיעור המימון הציבורי והפרטי מסך ההוצאה הלאומית לבריאות בישראל, לפי קבוצות גיל, 2009
(אחוזים)

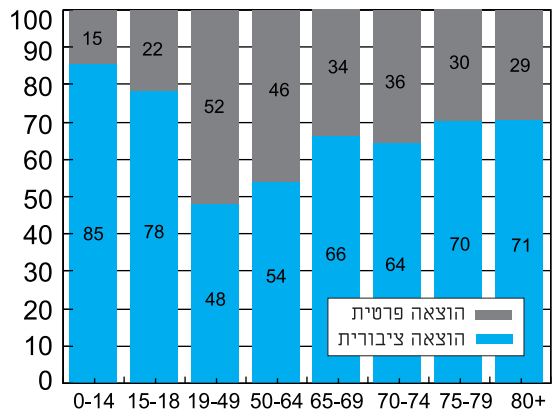

המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

כדי לערוך השוואה בין-לאומית של ההוצאה הלאומית לבריאות, חישבנו מחדש, לכל מדינה, את פרופיל סך ההוצאות לפי גיל, בהתאם למשקל היחסי של ההוצאה הפרטית והציבורית. לצורך עבודה זו, ובהיעדר נתונים מתאימים, השתמשנו בפרופיל ההוצאה הפרטית לבריאות בישראל גם עבור שאר המדינות[10]. עקב כך הפרופילים המתקבלים עדיין מציבים את ישראל בקבוצת המדינות שבהן ההוצאות בגיל מבוגר גדלות באופן מתון יחסית.

[8] שימוש בסקר ההוצאות מאפשר לבחון נכונה את התשלומים הישירים (out-of-pocket) של משקי הבית על בריאות, המהווים כ-70 אחוזים מההוצאה הפרטית על בריאות. שימוש בנתונים על התשלומים לביטוחי בריאות בוחן את צד המימון של הביטוח (תשלום הפרמיות) ולא את צד הביצוע (ההוצאות הרפואיות של המבטחים). כך אפשר להתחשב גם בנתח הפרמיות אשר נותר בידי חברות הביטוח (לצורך מימון מנגנון התפעול והשיווק ולצבירת רווחים) ואשר אינו משמש להוצאות רפואיות בפועל. לפי נתוני משרד האוצר, בביטוחי הוצאות רפואיות בחברות הביטוח מגיע נתח זה לכדי 62% בביטוחי פרט ול-17% בביטוחים קבוצתיים.

[9] פרופיל ההוצאות הפרטי לפי גיל התקבל בעזרת רגרסיה שהמשתנה התלוי בה היה סך ההוצאות של משק הבית לבריאות והמשתנים המסבירים היו מספר הנפשות בכל קבוצת גיל במשק הבית. ברור כי גם גורמים אחרים (למשל ההכנסה) משפיעים על הוצאות הבריאות של משקי הבית, אך כאן השמטנו אותם כדי למצוא פרופיל הוצאות לפי גיל בלבד. בכל אחת מהשנים בתקופה 2007—2011 התקבל פרופיל הוצאות שונה מעט, בלי כל מגמה ברורה, ועל כן נעשה כאן שימוש במעין ממוצע של שנים אלה (באמצעות איגום – pooling – של כל משקי הבית שנסקרו ושימוש בהוצאות במחירים קבועים).

[10] הנחנו זאת בגלל היעדר נתונים מלאים על פרופיל ההוצאות הפרטיות במדינות הנבדקות. הנחה זו עלולה להיות משמעותית בעיקר במדינות שבהן קיים שיעור גבוה של הוצאה פרטית ביחס לכלל ההוצאה הלאומית. יש לציין כי נתונים חלקיים על ההוצאה הפרטית בארה"ב (מקור: CMS) מצביעים על מגמות דומות לאלה שעולות מנתוני ישראל – בהשוואה לפרופיל ההוצאה הציבורית, ההוצאה הפרטית על ילדים נמוכה ואצל קשישים היא עולה בקצב מתון בהרבה.

איור ב'-7

ההוצאה הלאומית לבריאות לנפש מתוקננת
(נפש ממוצעת בגיל 50-64), 2009
(אחוז מהתוצר לנפש)

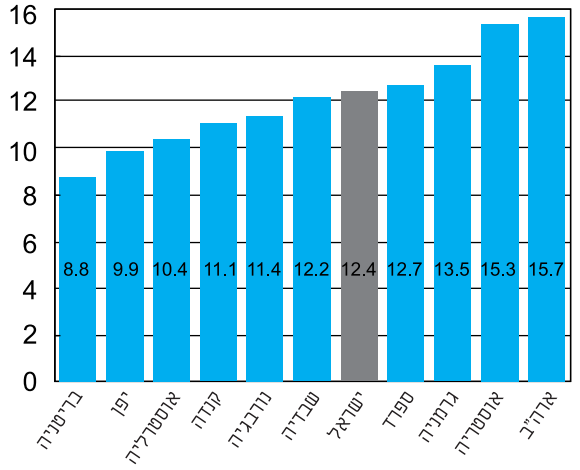

המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

איור ב'-8

ההבדל בין ישראל והמדינות האחרות מבחינת ההוצאה הלאומית לבריאות, לפי ההרכב הדמוגרפי, פרופיל העלויות לפי גיל וההוצאה לנפש מתוקננת, 2009
(אחוז מהתוצר)

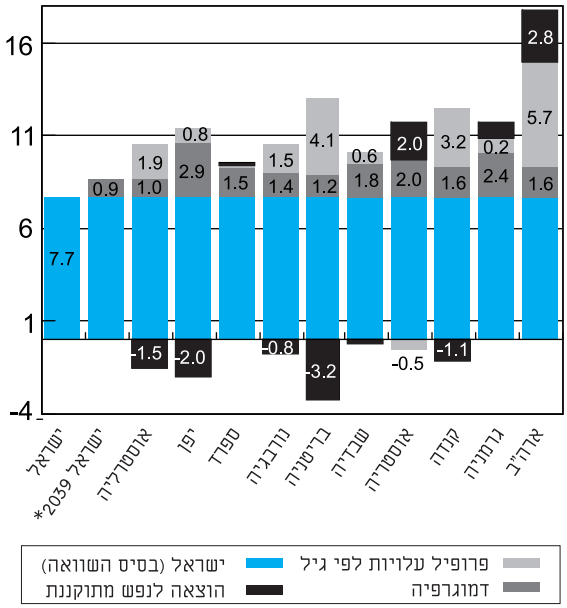

* המבנה הדמוגרפי בשנת 2039 לקוח מתחזית האוכלוסייה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (תרחיש הביניים).
המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

הפרופילים הכלליים ונתוני סך ההוצאה לבריאות ביחס לתוצר מאפשרים לחשב לכל מדינה את עלות ההוצאה הלאומית לבריאות לנפש מתוקננת (נפש בגיל הביניים), והתוצאה מוצגת באיור ב'-7. כאשר מתחשבים גם בהוצאה הפרטית, ישראל מתמקמת במקום גבוה יותר בהשוואה הבין-לאומית של הוצאות הבריאות לנפש, והריסון היחסי בהוצאות של ישראל מצטמצם.

לסיכום הסעיף נתבונן בשורת איורים. איור ב'-8 מציג השוואה בין-לאומית, והשוואה זו מפרקת את תרומתם של שלושת הרכיבים להבדלים הקיימים בין ישראל לבין המדינות הנידונות מבחינת ההוצאה הלאומית לבריאות. עדיין מוצאים כי גילה הצעיר של האוכלוסייה בארץ, וההוצאות הנמוכות יחסית על זקנים וצעירים, תורמים להקטנת סך הוצאות הבריאות בישראל. לעומת זאת, הוצאות הבריאות בארץ לנפש מתוקננת (כפי שהגדירה אותה עבודה זו) אינן נמוכות במיוחד והן שוחקות את החיסכון היחסי שנובע משני הגורמים האחרים.

מההזדקנות הצפויה בישראל עד 2039 נגזר גידול של 0.9 נקודת אחוז בהוצאה הלאומית לבריאות ביחס לתוצר. אולם ההשוואה הבין-לאומית באיור מרמזת כי לגידול בעלויות במערכת הבריאות, וכן לאופן חלוקת המשאבים בין מבוגרים לצעירים, יכולה להיות השפעה גדולה אף יותר על ההוצאות. אם במקביל להזדקנות האוכלוסייה יעלו מחירי שירותי הבריאות, או ישתנה פרופיל ההוצאה בישראל כך שההוצאה לקשיש תגדל עוד יותר, גם ההשפעה של ההזדקנות על הוצאות הבריאות תגבר.

איור ב'-9 מציג השוואות בין-לאומיות של ההוצאה הלאומית לבריאות. בצד ימין האיור מציג את המצב בפועל ובצד שמאל – השוואה בניכוי ההבדלים בהרכב הגילים של האוכלוסייה. עולה מהאיור כי גם בניכוי הגורם הדמוגרפי, הוצאות הבריאות בישראל נמוכות יחסית לכל המדינות שנבדקו, למעט יפן.

תוצאה זו, שהתקבלה כזכור עבור שנת 2009, שונה מהתמונה שהתקבלה מהשוואות דומות עבור אמצע שנות ה-90' ותחילת העשור הקודם. בתקופות אלה ניכוי ההשפעה הדמוגרפית הציב את ישראל במעלה טבלת ההוצאות לבריאות, עם הוצאה גבוהה יחסית לתוצר. ההבדל נובע, ראשית, מעדכון נתוני ההוצאה והתוצר, ושנית הוא נובע מכך שבעשור הקודם ההוצאות לבריאות ברוב ארצות

איור ב'-9

ההוצאה הלאומית לבריאות בפועל, 2009
(אחוז מהתוצר)

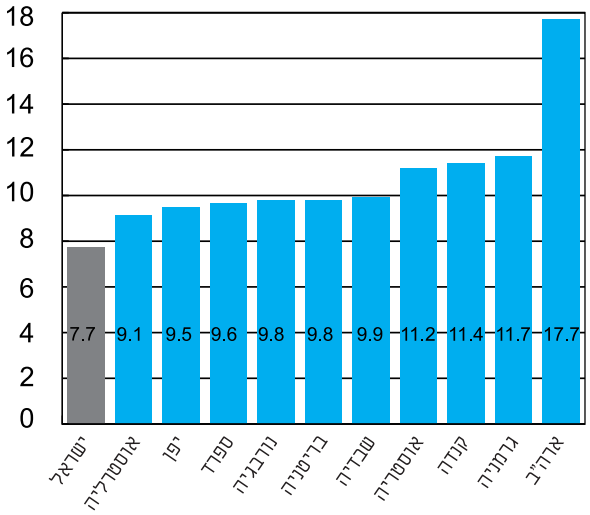

ההוצאה הלאומית לבריאות אילו הרכב הגילים בכל המדינות היה זהה לזה שבישראל, 2009
(אחוז מהתוצר)

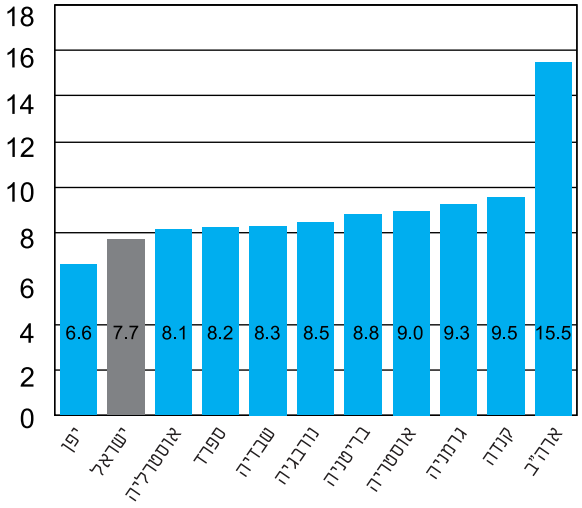

המקור: OECD ועיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

ה-OECD גדלו מאוד (מעבר לגידול שנגזר רק מהזדקנות האוכלוסייה), ואילו בישראל ההוצאה הלאומית לבריאות נותרה כמעט בלי שינוי ביחס לתוצר (איור ב'-10).

לסיום יש לציין כי השוואה בין-לאומית של הוצאות בריאות לבדן מציירת רק תמונה חלקית של איכותה של מערכת הבריאות בכל מדינה. זאת כיוון שההוצאות משקפות את עלות שירותי הבריאות שנצרכו ולא את תוצאות הבריאות עצמן, תוצאות ששיפורן הוא היעד המרכזי של כל מערכת בריאות. אם שני תמהילים שונים של צריכת שירותי בריאות משפרים את בריאות האוכלוסייה באותה מידה, הרי ברור שעדיף לבחור בזול ביניהם הואיל והוא יאפשר להשיג יותר בריאות במסגרת מגבלות התקציב. לכן יש טעם לבחון, נוסף על הוצאות הבריאות, גם את התוצאות המתקבלות מהשירותים שנצרכו.

מפאת קוצר היריעה לא נציג כאן בחינה מעמיקה של תוצאות הבריאות בישראל, אך כדאי להזכיר כי במקביל לכך שהוצאות הבריאות בארץ נמוכות (גם בניכוי הגורם הדמוגרפי), המדדים המקובלים למצב הבריאות הלאומי (כמו תוחלת חיים, שיעורי תמותת תינוקות, אובדן שנות חיים פוטנציאליות, הערכת בריאות עצמית, וכו') מצביעים

איור ב'-10

ההוצאה הלאומית לבריאות ביחס לתוצר,
מדינות OECD נבחרות,
2000 עד 2009, (100=שנת 2000)

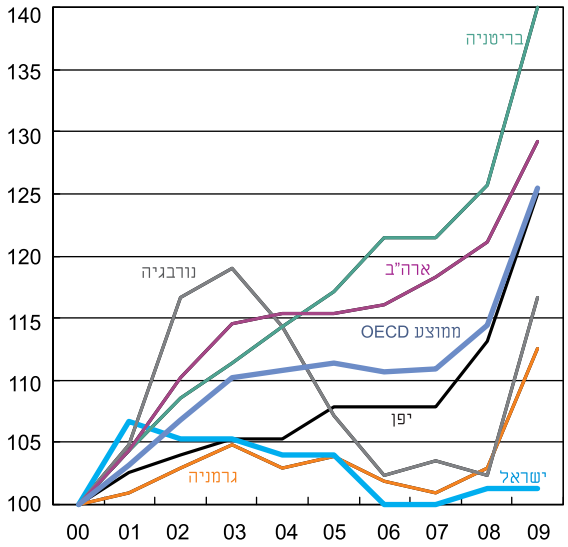

המקור: OECD.

על תוצאות טובות בהשוואה בין-לאומית[11]. נוסף על כך זוכה מערכת הבריאות הישראלית לשבחים בסקירות בין-לאומיות[12]. צירוף זה עשוי ללמד על כך שבהשוואה למדינות אחרות, מערכת הבריאות בישראל מתאפיינת ביעילות גבוהה יחסית במבחן עלות-תועלת מצרפי.

הרוויזיות בנתונים הרבעוניים של החשבונאות הלאומית

- כאשר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת אומדנים לנתוני החשבונאות הלאומית הרבעונית, היא מעדכנת גם את האומדנים לרביעים קודמים. תיבה זו בוחנת את מאפייני הרוויזיות בנתוני הצמיחה הרבעוניים לתקופה 2005—2011.
- בתקופה הנסקרת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ערכה רוויזיות גדולות בנתוני צמיחת התמ"ג: הערך המוחלט של הרוויזיות שנערכו בין הפרסום הראשון לסופי עומד בממוצע על כ-0.7 נקודת אחוז (במונחים שנתיים). אולם אין אפשרות לחזות את הרוויזיות מתוך נתוני צמיחת התמ"ג הראשוניים, והרוויזיות אינן נוטות לשנות את מיקומו של אומדן הצמיחה ביחס למגמה.
- הרוויזיה השנייה בנתונים (קרי, הפרסום השלישי) נוטה להיות קטנה מהרוויזיה הראשונה וגם מאלה הבאות אחריה. כלומר נתוני הצמיחה אינם מתייצבים בהכרח עם פרסום האומדן השלישי. דפוס זה מאפיין הן את התמ"ג והן את כלל הרכיבים.
- בהשוואה בין-לאומית היקף הרוויזיות של ישראל אינו חריג, למעט היקף הרוויזיות בנתוני היצוא וההשקעה בנכסים קבועים. אולם נתונים אלו עוברים רוויזיה גדולה רק עד פרסום האומדן השלישי, והחל מאומדן זה גם הרוויזיות שלהם אינן חריגות. הדבר מצביע על טיב האומדנים הראשוניים ביחס לעולם ובהתאם לכך – על המשקל שרצוי לתת לכל מרכיב בעת קבלת החלטות לגבי המדיניות.
- מרבית הרוויזיות בשימושים הסופיים מתבטאות ברוויזיות מקבילות בהשקעה במלאי וביבוא ובמידה פחותה ברוויזיות בתמ"ג.

נתוני החשבונאות הלאומית מספקים את המידע המעמיק והמקיף ביותר שבאמצעותו מעריכים את מצב הפעילות במשק בזמן נתון, חוזים את הפעילות בעתיד ומקבלים החלטות לגבי מדיניות. דא עקא, שנתונים אלו עוברים רוויזיות רבות ומשמעותיות בעקבות קבלת אינפורמציה חדשה[13]: מדי רביע הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) מפרסמת אומדנים לנתוני צמיחת התמ"ג ולשאר רכיבי החשבונאות הלאומית; נתון זה מכונה "בציר ראשון" והוא מתפרסם כשישה שבועות מתום הרביע. מדי חודש הלמ"ס מפרסמת רוויזיה לכל אומדן שפורסם עד כה עקב הצטברות של אינפורמציה חדשה המאפשרת לחשב אומדן מדויק יותר.

בעקבות רוויזיות אלו הנתונים עשויים להשתנות מהותית. כדי לראות זאת נתבונן בשני האיורים הבאים. איור ב'-11 מתייחס לתקופה המשתרעת מהרביע השני של 2005 עד לרביע הרביעי של 2010, והוא מדגים את ההפרשים בין סדרת הבציר הראשון של צמיחת התמ"ג לבין הרוויזיה ה-12 בנתון זה. מרבית ההפרשים בין הנתונים נעים סביב האפס, היינו נראה כי נתוני הבציר הראשון היו די מדויקים, אך במספר רביעים נצפו הפרשים חדים. איור ב'-12 ממחיש את אחת הרוויזיות המשמעותיות שנערכו בתקופה הנידונה – 12 התיקונים שבוצעו בנתוני הרביע הראשון של שנת 2010. ניתן לראות כי הנתון הראשון שפורסם (3.4%) קטן בכ-1.5 נקודות אחוז מהנתון האחרון (5.0%)[14]. מבדיקה ראשונית של נתונים אלו עולה כי לא ניתן להתייחס אל האומדנים הראשוניים כאל נתונים סופיים, ויש לעקוב אחר השינויים המתבצעים בהם לאורך זמן.

בעקבות הרוויזיות אפוא הנתונים עשויים להשתנות במידה רבה, לפעמים עד כדי כך שייתכן כי לאורם הייתה מתקבלת החלטה שונה לגבי המדיניות. מצב זה יוצר אצל צרכן הנתונים התנגשות בין שני יעדים: מחד גיסא השאיפה לקבל נתון מהר ככל האפשר, כדי לקבל החלטות

[11] יש לציין כי המדדים המצרפיים שהוזכרו אינם מתייחסים לאי-שוויון בין קבוצות אוכלוסייה מבחינת תוצאות הבריאות, וכן הם מתעלמים מרמת "שירות הלקוחות" במערכת הבריאות כאשר מדובר בהיבטים בעלי השפעה נמוכה על תוצאות הבריאות.

[12] למשל: OECD (2012), OECD Reviews of Health Care Quality: Israel 2012: Raising Standards, OECD Publishing.

[13] הרוויזיות בנתוני החשבונאות הלאומית מהוות אחד משני מרכיבים המעידים על טיב האומדנים הרבעוניים. השני הוא איכות המדידה. בבדיקות הבאות נתייחס לפן הרוויזיות בלבד.

[14] אם לא צוין אחרת, הנתונים הם נתוני צמיחה רבעונית במונחים שנתיים במחירים קבועים, והם מנוכי עונתיות.

אפקטיביות לגבי מדיניות, ומאידך גיסא הרצון להסתמך על נתון מדויק ככל האפשר. סקירה זו מנסה ליישב את ההתנגשות על ידי כך שהיא בוחנת את הרוויזיות ומעריכה את טיב האומדנים.

החלק הראשון בסקירה מתמקד בנתוני התמ"ג, והוא בוחן את הרוויזיות משתי זוויות ראייה. החלק השני משווה בין הממצאים שהופקו בחלק הראשון לבין הממצאים העולים מבדיקת הסדרות של שאר רכיבי החשבונאות הלאומית: צריכה פרטית, צריכה ציבורית, השקעה גולמית מקומית, השקעה בנכסים קבועים, יבוא ויצוא[15]. נוסף על כך הוא בוחן את המתאם בין צמיחת השימושים, היבוא והתמ"ג. לבסוף, החלק השלישי משווה את הרוויזיות בישראל לרוויזיות במספר מדינות נבחרות. מסד הנתונים של סקירה זו מתואר בנספח 1.

איור ב'-11

ההפרש בין הריוויזיה ה-12 לסדרת הבציר הראשון של צמיחת התמ"ג הרבעוני (במונחים שנתיים), 2005 עד 2010

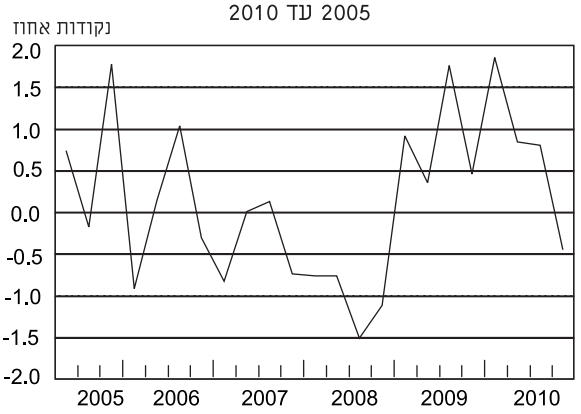

המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

חלק ראשון: הרוויזיות בצמיחת התמ"ג

חלק זה כאמור בוחן את הרוויזיות משתי זוויות ראייה. ראשית הוא מתמקד בהפרשים בין כל אומדן לבין האומדן הסופי, הואיל ובחינתם תסייע להראות מאיזה אומדן ניתן להסיק על הנתון הסופי[16]. בהמשך הוא מתרכז בהפרשים בין מספר פרסומים סמוכים, משום שבחינתם תסייע להבהיר את הערך המוסף המתקבל מכל אומדן. ממצאי הבדיקות של הרוויזיות בנתוני צמיחת התמ"ג מוצגים בלוח ב'-2. חלקו העליון מציג את ממצאי הבדיקה מהזווית הראשונה, והתחתון – את ממצאי הבדיקה מהזווית השנייה.

איור ב'-12

התפתחות האומדן של צמיחת התמ"ג ברביע הראשון של 2010 (צמיחה רבעונית במונחים שנתיים, מנוכה עונתיות)

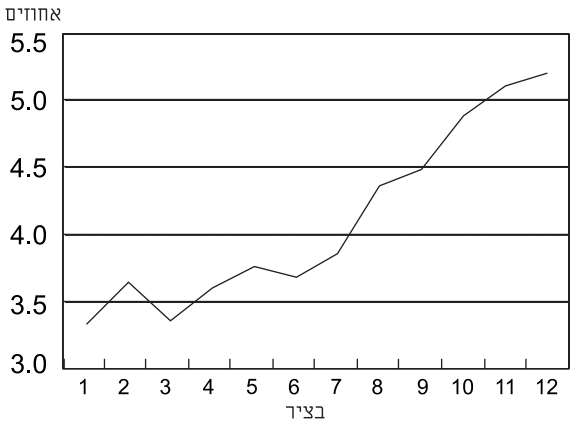

המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

העמודה הראשונה מציגה את שכיחות העדכון[17]. שכיחות העדכון משמשת אומדן גס להסתברות לערוך רוויזיה בנתון מסוים. כך למשל קיימת הסתברות של כ-67% לעריכת רוויזיה בנתון הבציר הראשון (I). חלקו התחתון של הלוח

[15] צריכה ציבורית – למעט יבוא בטחוני; השקעה בנכסים קבועים – למעט אוניות ומטוסים; יבוא – למעט יבוא ביטחוני, אוניות, מטוסים ויהלומים; יצוא – למעט חברות הזנק ויהלומים.

[16] האומדן הסופי של כל רביע יוגדר כאן כאומדן שפורסם בחודש יולי של השנה העוקבת. האומדן הסופי מוגדר כך מפני שמדי תקופה האומדנים עוברים שינויי הגדרות; האומדן לאחר השינוי מתפרסם עם פרסום השנתון הסטטיסטי בחודש אוגוסט. בעקבות שינויי הגדרות אלו מתקבלים אומדנים שונים למצב הפעילות במשק. אך לאלה אין להתייחס כאל רוויזיות ואין להשוות אותם לנתונים המחושבים לפי ההגדרות הקודמות.

[17] ערך נחשב לעדכון במידה שהוא גדול (בערך מוחלט) מעשירית סטיית התקן של הסדרה של צמיחת התמ"ג. לדוגמא, סטיית התקן של הסדרה הנידונה היא 2.8 אחוזים. לפיכך, כל ערך רוויזיה גדול מ-0.28 וקטן מ- (-0.28) ייחשב לעדכון. סף העדכון נקבע בצורה זו כדי שסדרי הגודל של סף העדכון יהיו פרופורציוניים לאלה של סף העדכון של המרכיבים האחרים בחשבונאות הלאומית וכך יאפשרו את ההשוואה שנערוך בחלק השני.

לוח ב'-2: צמיחת התמ"ג: ההפרשים בין האומדן הסופי לבין כל אומדן וההפרשים בין פרסומים סמוכים

אומדן	שכיחות העדכון	הממוצע (P-value of α)	סטיית התקן	ממוצע הערכים המוחלטים	הטווח	Mincer-Zarnowitz (1969) β (P-value of β)	מבחן F (P-value of the F-test)	מספר הפעמים שבהן הרוויזיות שינו את המיקום היחסי של אומדן הצמיחה ביחס למגמה (מספר תצפיות כולל)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
				ההפרש בין האומדן לאומדן הסופי				
I	0.67	0.13	0.85	0.67	-1.5%-1.7%	-0.07	1.08	11.5%
		(0.43)				(0.30)	(0.30)	(26)
II	0.46	0.18	0.56	0.55	-1.1%-1.3%	-0.01	0.01	11.1%
		(0.29)				(0.90)	(0.90)	(18)
III	0.56	0.27	0.63	0.61	-1.1%-1.6%	-0.03	0.22	10.5%
		(0.12)				(0.64)	(0.64)	(19)
				ההפרש בין פרסומים סמוכים				
I-II	0.50	0.12	0.50	0.61	-0.6%-1.4%	-0.01	0.04	
		(0.33)				(0.84)	(0.84)	
II-III	0.00	-0.02	0.17	0.15	-0.2%-0.2%	-0.02	0.64	
		(0.75)				(0.44)	(0.44)	
III-IV	0.18	0.06	0.43	0.27	-0.9%-1.2%	-0.02	0.12	
		(0.60)				(0.73)	(0.73)	

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

מראה כי ברוויזיות הראשונה והשלישית נצפתה שכיחות עדכון גבוהה, בשעה שברוויזיה השנייה שכיחות העדכון אפסית[18]. דפוס דומה נצפה גם בשאר רכיבי החשבונאות הלאומית. ממצא זה עשוי ללמד שלא ניתן להסיק כי הנתון יתייצב לאחר פרסום האומדן השלישי אף שהרוויזיה שנערכה בו קטנה. זאת מאחר שלקראת הנתון הרבעוני הבא צפויה רוויזיה משמעותית נוספת. ייתכן שהדבר מעיד על כך שלקראת חישוב האומדן הרביעי מתקבלת אינפורמציה חדשה.

העמודה השנייה מציגה את ממוצע הרוויזיה[19]. התיקונים שבוצעו בכל אומדן (ביחס לאומדן הסופי) חיוביים בממוצע ואינם מובהקים סטטיסטית.

העמודות השלישית והרביעית מציגות את סטיית התקן ואת ממוצע הערכים המוחלטים בכל רוויזיה. שני אינדיקטורים אלו מעידים על מאפייני ההתפלגות של סדרות הרוויזיות. הממוצע הפשוט (המוצג בעמודה השנייה) עלול להטעות, מפני שערכי הרוויזיה השליליים מקזזים את אלו החיוביים, כך שגודל הרוויזיה נדמה קטן מגודלה בפועל. ממוצע הערכים המוחלטים נועד לפצות על כך, שכן השימוש בערכים מוחלטים מלמד על היקף הרוויזיה בפועל. לשימוש בערכים מוחלטים (לצד סטיית התקן) יש יתרון נוסף: כפי שמראה איור 3, סטיית התקן וממוצע הערכים המוחלטים יורדים עם הזמן ומתקרבים לסביבת האפס; כלומר הם מעידים על כך שהאומדנים הולכים ונעשים מדויקים יותר עם חלוף הזמן. זאת בניגוד לממוצע הפשוט: הוא אינו מתכנס ולכן אין בו כדי להעיד על הטיה לכיוון מסוים.

[18] סטיית התקן וממוצע הערכים המוחלטים מחזקים ממצא זה.

[19] בסוגריים מופיע ה-P-value של הממוצע כפי שהוא התקבל מתוצאות הרגרסיה.

כדאי להעיר שסדרת הרוויזיות הראשונה מתאפיינת בסטיית תקן גבוהה. זו נובעת חלקית ממספר נתונים רבעוניים שבהם נערכה רוויזיה גדולה במיוחד; בניכוי ארבעת הרבעונים הנידונים סטיית התקן פחתה ל-0.6 נקודת אחוז. גם הטווח, המוצג בעמודה החמישית, ממחיש את הקיצוניות של סדרת הרוויזיות הראשונות, היות שבהן טווח התיקון הוא הרחב ביותר (3.3 נקודות אחוז).

העמודות השישית והשביעית מציגות את תוצאות מבחן Mincer-Zarnowitz (1969) ליעילות החיזוי (ראו פירוט בנספח 2). מבחן זה בודק אם אפשר לחזות את הרוויזיות על סמך האומדנים הראשונים. אם אפשר, זאת אומרת שמלכתחילה ניתן היה לפרסם אומדנים מדויקים יותר – היינו אומדנים המכילים את הרוויזיה – ועל כן התחזית אינה יעילה. נמצא כי לא ניתן לדחות את ההשערה שהחיזוי יעיל לגבי אף רוויזיה. ממצא זה מעיד על יעילות האומדנים ועל כך שהרוויזיות נובעות ברובן ממידע חדש שהתווסף במרוצת החודשים.

איור ב'-13

נתוני צמיחת התמ"ג: סטיית התקן, ממוצע הערכים המוחלטים וממוצע ההפרשים בין האומדן הסופי לבין כל אומדן

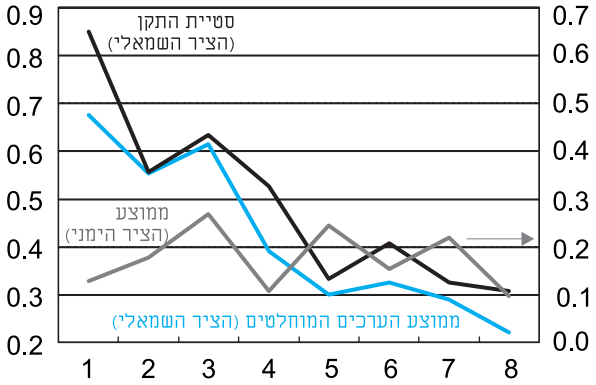

המקור: עיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

העמודה האחרונה משווה את נתוני הרוויזיות למגמת הצמיחה[20]. עד כה ראינו כי הרוויזיות בנתוני צמיחת התמ"ג נוטות להיות גדולות וכי אי אפשר לחזות אותן. אך כאשר בודקים האם הרוויזיות הובילו לשינוי במיקום הנתון יחסית למגמת הצמיחה באותו רביע[21], מוצאים כי לגבי מרבית הרוויזיות, גדולות ככל שיהיו, התשובה שלילית. כלומר, אם בבציר הראשון אומדן צמיחת התוצר היה גבוה ממגמת הצמיחה, גם בפרסום האחרון מוצאים יחס כזה. כך, ב-26 הרבעונים שנבדקו, רק 11.5% מהאומדנים שינו את מיקומם ביחס למגמת הצמיחה בעקבות הרוויזיה. זהו ממצא חשוב מאחר שקבלת ההחלטות בעקבות נתוני הצמיחה מתבססת במידה רבה על השאלה האם הצמיחה גבוהה או נמוכה ביחס למגמת הצמיחה. מתברר אפוא כי הנתונים איכותיים דיים, היות שהם מאפשרים להעריך באופן גס את מצב המשק כבר בשלב של הפרסום הראשון.

לסיכום, בדיקת הרוויזיות בנתוני צמיחת התמ"ג העלתה ממצאים המעידים על כך שהאמידה יעילה אף על פי שייתכנו בה רוויזיות גדולות. זאת הן משום שאי אפשר לחזות את הרוויזיות על סמך האומדנים הראשונים והן משום שהן אינן נוטות לשנות את מיקום האומדן ביחס למגמה.

חלק שני: ניתוח של השימושים והיבוא

לוח ב'-3 מתייחס לשבעה רכיבים מרכזיים של החשבונאות הלאומית – התמ"ג, הצריכה הפרטית, הצריכה הציבורית, ההשקעה הגולמית המקומית, ההשקעה בנכסים קבועים, יצוא ויבוא – והוא מציג השוואה בין האומדן הראשון שלהם לבין האומדן הסופי.

העמודה הראשונה מציגה את שכיחות הרוויזיות, וממנה אנו למדים כי שכיחותן דומה בכל הרכיבים. **העמודה השנייה** מציגה את ממוצע הרוויזיה. נשים לב כי מחד גיסא, ברכיב היצוא וברכיב ההשקעה בנכסים קבועים התקבלו ממוצעים חיוביים. מאידך גיסא, ברכיב ההשקעה הגולמית המקומית התקבל ממוצע שלילי. ממצא זה מעיד על עדכוני מלאי שליליים. **העמודה השלישית** מציגה את סטיית התקן. ראוי להתעכב על סטיית התקן של אומדן ההשקעה הגולמית המקומית, משום שהיא גדולה באופן משמעותי מזו של שאר הרכיבים. זאת בעקבות כך שארבעה פרסומים גרמו לשונות גדולה בסדרת הנתונים

[20] מגמת הצמיחה חושבה בעזרת Hodrick-Prescott filter (1997).

[21] שינוי נחשב לשינוי במיקום במידה שהפרסום הראשון נמצא מעל לסטיית התקן של מגמת הצמיחה (מתחת למינוס סטיית התקן של מגמת הצמיחה) בעוד שהאומדן הסופי נמצא מתחת למגמת הצמיחה (מעל למגמת הצמיחה).

לוח ב'-3: רכיבי החשבונאות הלאומית: ההפרשים בין האומדן הסופי לאומדן הראשון

הרכיב	שכיחות העדכון	הממוצע (P-value of α)	סטיית התקן	ממוצע הערכים המוחלטים	הטווח	Mincer-Zarnowitz (1969) β (P-value of β)	מבחן F (P-value of the F-test)	מספר הפעמים שבהן הרוויזיות שינו את המיקום היחסי של אומדן הצמיחה ביחס למגמה
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
התמ"ג	0.67	0.13	0.85	0.67	-1.5%-1.7%	-0.07	1.08	11.5%
		(0.43)				(0.30)	(0.30)	
הצריכה הפרטית	0.74	-0.21	2.29	1.84	-4.1%-5.7%	-0.28	11.27	0.0%
		(0.59)				(0.00)	(0.003)	
הצריכה הציבורית	0.85	1.35	6.41	4.97	-12%-13%	-0.74	62.52	30.8%
		(0.06)				(0.00)	(0.00)	
ההשקעה הגולמית	0.78	-7.04	26.98	18.04	-94%-22%	-0.35	44.13	15.4%
		(0.04)				(0.00)	(0.00)	
ההשקעה בנכסים קבועים	0.78	3.49	8.87	7.17	-19%-22%	-0.41	17.75	3.8%
		(0.01)				(0.00)	(0.00)	
היצוא	0.81	3.72	9.12	7.77	-17%-21%	-0.22	5.05	23.1%
		(0.03)				(0.03)	(0.03)	
היבוא	0.67	0.18	12.08	7.13	-48%-21%	-0.47	49.16	11.5%
		(0.90)				(0.00)	(0.00)	

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

הנידונה, ושונות זו מצדה הובילה לתוצאות חריגות גם בממוצע, בממוצע הערכים המוחלטים ובטווח. בנוסף נציין כי הסטיות הגדולות ברכיבי היצוא וההשקעה בנכסים קבועים בולטות בפרסום הראשון, אך הן נוטות לרדת כבר בפרסום האומדן השני – ובמידה ניכרת בפרסום האומדן השלישי. לוח זה ממחיש כי מאפייניו של אומדן צמיחת התמ"ג קטנים באופן ניכר מאלו של שאר הרכיבים.

העמודות השישית והשביעית מציגות את תוצאות מבחן Mincer-Zarnowitz (1969) ליעילות החיזוי. התוצאות דוחות את ההשערה שהחיזוי יעיל עבור כל רכיבי החשבונאות הלאומית למעט התמ"ג. בנוסף נמצא כי מקדמי β, כלומר מקדמי ההפרשים בין האומדנים הראשונים לממוצע האומדנים, וכן מקדם α, המייצג את ממוצע הרוויזיה, הם מובהקים עבור ההשקעה הגולמית המקומית, ההשקעה בנכסים קבועים והיצוא. מכאן אנו למדים כי כאשר מתפרסם אומדן גבוה (נמוך) במיוחד, נוכל לנבא רוויזיה כלפי מטה (מעלה).

האם קיים קשר בין הרוויזיות ברכיבי החשבונאות הלאומית? לוח ב'-4 מורכב מהמתאמים שבין סדרות ההפרשים של האומדן הראשון מהאומדן הסופי עבור כל שני רכיבים. כאשר בוחנים את העמודה הראשונה – המציגה את מתאמי כל הרכיבים עם התמ"ג – ואת השורה האחרונה – המציגה את המתאמים בין היבוא לשאר הרכיבים – מוצאים כי הרוויזיות בשימושים (למעט הצריכה הציבורית) מתואמות חיובית עם היבוא ושלילית עם התוצר. מכאן ניתן להסיק כי הרוויזיות בשימושים

לוח ב'-4: המתאם בין הרוויזיות בשימושים, ביבוא ובתוצר

	התמ"ג	הצריכה הפרטית	הצריכה הציבורית	ההשקעה הגולמית המקומית	ההשקעה בנכסים קבועים	היצוא	היבוא
התמ"ג	1.00						
הצריכה הפרטית	-0.42	1.00					
הצריכה הציבורית	0.54	-0.29	1.00				
ההשקעה הגולמית המקומית	0.03	-0.18	-0.24	1.00			
ההשקעה בנכסים קבועים	-0.11	0.30	-0.36	0.27	1.00		
היצוא	-0.27	0.62	-0.29	-0.15	0.61	1.00	
היבוא	-0.31	0.48	-0.52	0.51	0.79	0.61	1.00

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי חטיבת המחקר בבנק ישראל.

באות לידי ביטוי דווקא ביבוא ובמלאי ופחות בתוצר. את ההשקעה הגולמית ניתן לפרק לשני רכיבים: השקעה בנכסים קבועים ומלאי. מבדיקת המתאמים לגבי ההשקעה הגולמית וההשקעה בנכסים קבועים ניתן להסיק כי לרוויזיות ביצוא יש מתאם גבוה עם המלאי.

חלק שלישי: הרוויזיות בישראל בפרספקטיבה בין-לאומית

רוויזיות בנתוני החשבונאות הלאומית נפוצות בכל מדינות העולם. חלק זה משווה את גודל הרוויזיות בישראל

איור ב'-14

ממוצע הערכים המוחלטים של הרוויזיות בנתוני צמיחת התמ"ג
(שיעור השינוי בין רביע נתון לבין הרביע המקביל בשנה הקודמת, אחוזים),
פרסום ראשון לעומת הפרסום ה-12

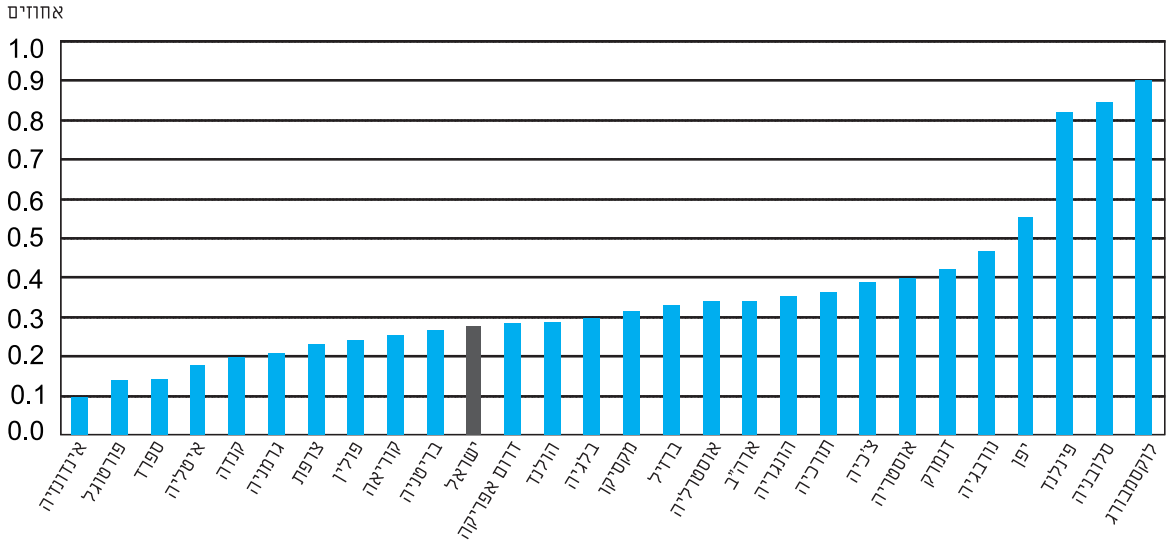

המקור: עבור ישראל - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. עבור שאר המדינות - OECD Real time data base.

לגודלן ב-27 חברות אחרות ב-OECD[22]. השיטה לניכוי העונתיות עשויה להשתנות ממדינה למדינה. כדי לגשר על פערים אלו, נתוני הצמיחה בחלק זה חושבו כשיעור השינוי בין רביע לבין הרביע המקביל בשנה הקודמת[23]. יצוין כי לפי הבדיקות שלנו, ניכוי העונתיות שעורכת הלמ"ס אינו מהווה מקור לרוויזיות משמעותיות בנתוני החשבונאות הלאומית בישראל.

בבחינה הבין-לאומית שלהלן נתמקד בממוצע הערכים המוחלטים של הרוויזיות. איור ב'-14 מציג את הממצאים עבור נתוני צמיחת התמ"ג. עולה ממנו כי ממוצע הערכים המוחלטים של הרוויזיות בישראל הוא כ-0.28%. זהו ממוצע נמוך באופן יחסי, והוא ממקם את ישראל במחצית התחתונה, בסביבה של בריטניה והולנד.

יתר רכיבי החשבונאות הלאומית מציירים תמונה אחרת. איור ב'-15 מתייחס לפרסום הראשון, השני והשלישי (יחסית לפרסום ה-12), והוא ממחיש את התפלגות ממוצע הערכים המוחלטים של הרוויזיות העולמיות בנתוני המקורות והשימושים. למעט הרוויזיות בנתוני צמיחת התמ"ג, הרוויזיות של ישראל נוטות להיות גדולות עבור האומדן הראשון ולהימצא בחלקה העליון של ההתפלגות. ואולם כבר בפרסום השני מתקנים את האומדן עבור רכיבי הצריכה הפרטית, הצריכה הציבורית והיבוא. תיקון זה ממקם את ישראל במרכזה של ההתפלגות ואף בחלקה התחתון. יצוין כי נתוני היצוא וההשקעה בנכסים קבועים מתייצבים רק בפרסום האומדן השלישי, אך גם נתונים אלו משתלבים במרכז ההתפלגות. יודגש כי הרוויזיות של

איור ב'-15

ממוצע הערכים המוחלטים של הרוויזיות בנתוני המקורות והשימושים
(שיעור השינוי בין רביע נתון לבין הרביע המקביל בשנה הקודמת, אחוזים),
פרסום ראשון, שני ושלישי לעומת הפרסום ה-12

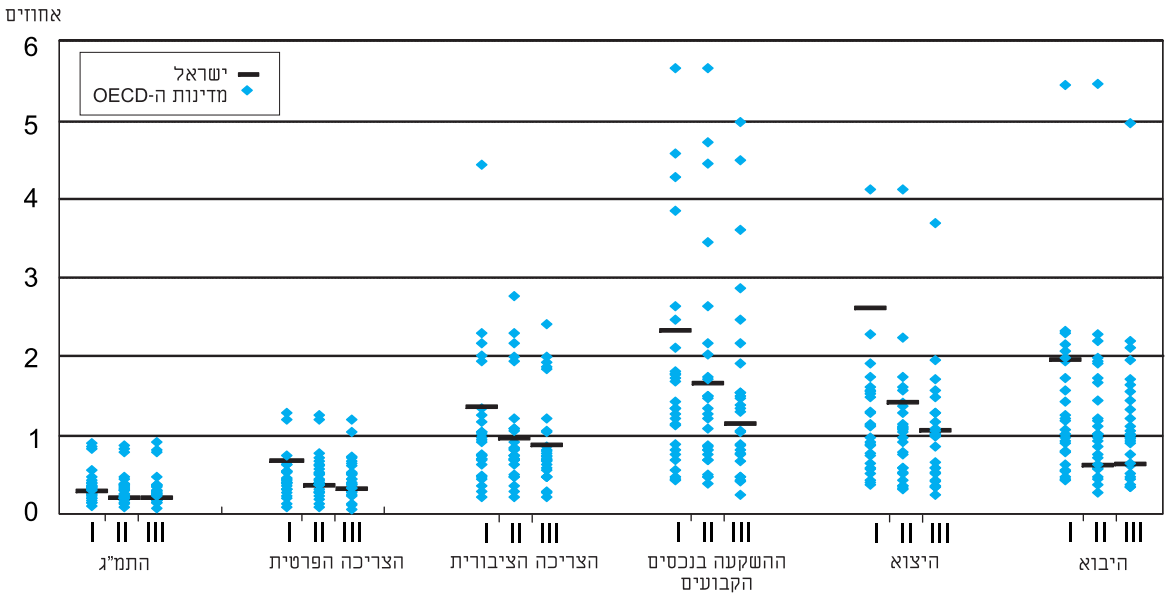

המקור: עבור ישראל - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. עבור שאר המדינות - OECD Real time data base.

ישראל בנתוני היצוא גדולות משמעותית מאלה של שאר המדינות. עם זאת, על פי הממצאים המובאים בחלק הקודם, אין חוסר דיוק מיוחד באומדני היצוא, יחסית לרכיבים אחרים בחשבונאות הלאומית, וייתכן כי מדובר דווקא באינפורמציה חדשה שמתקבלת מנתוני סחר חוץ.

[22] אוסטריה, אוסטרליה, איטליה, אינדונזיה, ארצות הברית, בלגיה, ברזיל, בריטניה, גרמניה, דנמרק, דרום אפריקה, הולנד, הונגריה, יפן, לוקסמבורג, מקסיקו, נורבגיה, סלובניה, ספרד, פולין, פורטוגל, פינלנד, צ'כיה, צרפת, קוריאה, קנדה ותורכיה.

[23] Shershta and Marini (2013) נקטו בגישה זו במחקר על אותו מסד נתונים.

לסיכום, הבדיקה של נתוני הרוויזיות בסדרות הנתונים של רכיבי החשבונאות הלאומית מלמדת כי אין להתעלם מחשיבותן של הרוויזיות ומהיקפן. על כן יש לזכור כי הנתונים מועדים לשינויים רבים, אם כי לא באופן חריג ביחס למדינות אחרות בעולם, ויש להתאים את תהליכי קבלת ההחלטות לממצא זה.

נספח 1

מסד הנתונים לבדיקת טיב האומדנים והיקף הרוויזיות כולל סדרות של נתוני הצמיחה הרבעוניים שעברו מספר קבוע של רוויזיות. הסדרה הראשונה היא אוסף כל האומדנים הראשוניים של נתוני צמיחת התמ"ג הרבעוניים (במונחים שנתיים), החל מהרביע השני של שנת 2005 ועד הרביע הרביעי של שנת 2011. הסדרה השנייה היא אוסף כל האומדנים השניים, וכן הלאה.

חשוב לציין כי מאחר שעד מאי 2009 נתוני החשבונאות הלאומית לא פורסמו על בסיס חודשי קבוע, חודש ללא פרסום נרשם כנתון חסר. כך לדוגמא, אם אומדן התפרסם בפעם השנייה רק חודשיים לאחר נתון הבציר הראשון, נתון זה נרשם כאומדן שלישי; זאת בהנחה שהאינפורמציה שהצטברה עד פרסומו תואמת את היקף האינפורמציה שקיימת בשלב הרוויזיה השנייה (אחרי חודשיים) ולא הראשונה (אחרי חודש).

נתוני הצמיחה מחושבים כשיעורי השינוי לעומת הרביע הקודם, במונחים שנתיים. בנוסף, לצורך ההשוואה הבין-לאומית בלבד, נתוני הצמיחה חושבו כשיעור השינוי בין רביע לרביע המקביל אשתקד.

נספח 2

מבחן Mincer-Zarnowitz (1969), מבחן יעילות החיזוי, מבוסס על משוואת הרגרסיה $R_t^i = \alpha + \beta(X_t^i - \overline{X}^i) + u_t$, כאשר X_t^i הוא אומדן הצמיחה ברביע t, $\overline{X}^i$ הוא ממוצע האומדנים ו- R_t^i מייצג את הרוויזיה עבור רביע t. האינדקס i מייצג את מספר הפרסום. לוחות ב'-2 ו-ב'-3 (בחלק הראשון ובחלק השני, בהתאמה) מציגים את ערכי ה-β, את מבחן F ואת רמת המובהקות שלהם. ערכי ה- α מופיעים בעמודה השנייה, וגם הם מוצגים יחד עם רמת המובהקות שלהם.

המבחן בודק האם אפשר לחזות את הרוויזיות באמצעות הפרסומים הראשונים. אומדנים מתוקנים מתפרסמים משתי סיבות מרכזיות: האחת היא רעש (noise) והשנייה – אינפורמציה חדשה (news). כאשר מתבצע תיקון בעקבות רעש, פירוש הדבר שבפרסומים הראשוניים נעשו טעויות מדידה, ועל כן האומדנים האלה אינם אופטימליים וניתן לחזות באמצעותם את הרוויזיה. כאשר התיקון מתבצע בשל אינפורמציה חדשה, פירוש הדבר שבחישוב הפרסומים הראשוניים נעשה ניצול אופטימלי של כל האינפורמציה שעמדה לרשותנו בעת ביצוע האמידה, ועל כן הרוויזיות המתקבלות לאחר מכן הן תוצאה בלעדית של מידע חדש. במקרה זה האומד הוא אופטימלי ואי אפשר לחזות את הרוויזיה.

סקירת ספרות

Bajada, C., 2001, "The Effect of Inflation and Business Cycle on Revisions of Macroeconomic Data", University of Technology, Sydney, Australia, Working Paper No.110.

Bermingham, C., 2006, "An Examination of Data Revisions in the Quarterly National Accounts", Central Bank and Financial Services Authority of Ireland.

Faust, J., J.H Rogers and J.H Wright, 2005, "News and Noise in G-7 GDP Announcements", Journal of Money, Credit and Banking, Vol.37, No.3, pp 403-419.

Mincer, J. and V. Zarnowitz, 1969, "The Evaluation of Economic Forecasts" in J. Mincer (ed.), Economic Forecasts and Expectations, NBER, New York.

Sahlgren, D.H, 2006, "A Real-Time Data Set for Swedish GDP, GDP Revisions and Output Gap in Real-Time", Stockholm School of Economics.

Shershta, M., M. Marini, 2013, "Quarterly GDP Revisions in G-20 Countries: Evidence from the 2008 Financial Crisis", IMF Working Paper WP/13/60.

התפתחות מחירי הקרקע למגורים בשנים 1998—2012

- במרוצת השנים 2006—2011 הקרקע שמכרה רשות מקרקעי ישראל (ליחידת דיור בבנייה רוויה) התייקרה בשיעור של כ-30 אחוזים, תוך הבדל ניכר בין מרכז הארץ לפריפריה (קרוב ל-60 אחוזים וכ-15 אחוזים, בהתאמה); זאת לאחר שמביאים בחשבון מאפיינים של הקרקע כמיקום ושטח. בשנה החולפת מחיר הקרקע ירד.
- הזינוק במחירי הקרקע במרכז עולה בקנה אחד עם העלייה החדה במחיר הדירות שם.
- קיים מתאם חיובי בין מחיר הקרקע לבין שיעור הקרקעות שנמכרו מתוך אלו ששווקו (במונחי יחידות דיור). בשנים האחרונות השיעור עלה מאוד ובמרכז הארץ התקרב למיצוי – אף על פי שהרשות הגדילה במידה ניכרת את היקף שיווק הקרקע – והתפתחות זו עשויה לרמז על עודפי ביקוש לקרקע במרכז.

מחיר הקרקע מהווה רכיב משמעותי במחיר הדירה לצרכן, במיוחד באזורי ביקוש. בישראל היווה מחיר הקרקע, בממוצע כלל ארצי לשנים 2009—2010, בערך שליש ממחיר הדירה לצרכן; במרכז הארץ חלקה של הקרקע גבוה בהרבה מאשר בפריפריה. עלויות הבנייה היוו גם כן כשליש מהמחיר והיתר נזקף לרווח יזמי ולמסים[24].

הסקירה מתארת בקצרה את השינויים השנתיים במחירים ההדוניים של קרקע למגורים, כלומר לאחר ניכוי של מאפייני הקרקע[25]. מדובר על קרקע שמכרה רשות מקרקעי ישראל (להלן רמ"י ובעבר – ממ"י, מינהל מקרקעי ישראל) בשנים 1998—2012, הואיל ואין נתונים זמינים לפני הרביע השני של 1998. הקרקעות שרמ"י שיווקה משמשות לבניית מרבית יחידות הדיור, כאשר במרכז הארץ חלקה נמוך יותר.

מסד הנתונים לחישוב המחירים הוא תוצאות המכרזים שרמ"י פרסמה בנוגע למקרקעין שנועדו לבנייה למגורים, רוויה או נמוכה/צמודת קרקע. בסך הכול נמכרו בתקופה הנסקרת קרוב ל-11 אלף מגרשים, והם נועדו לבניית כ-117 אלף יחידות דיור (כ-89 אחוזים בבנייה רוויה). תוצאות המכרזים כוללות את מיקום המגרש, ייעודו[26], שטחו, מספר יחידות הדיור שניתן לבנות עליו[27], מחיר הקרקע, הוצאות הפיתוח ותאריך הזכייה.

המשתנה המוסבר באמידות ההדוניות[28] הוא לוג מחיר הקרקע ליחידת דיור (כולל הוצאות הפיתוח וללא מע"מ), והמשתנים המסבירים הם: משתנה דמי (אינדיקטור) לבנייה רוויה; שטח הקרקע במ"ר; המרחק מת"א בקו אווירי; האוכלוסייה לקמ"ר שטח בנוי ביישוב[29]; האוכלוסייה ביישוב[30]; משתנה דמי ליישוב ערבי; הדירוג החברתי-כלכלי של האזור הסטטיסטי בו מצוי המגרש (דירוג זה נע בין 1 ל-20, כאשר 20 הוא האזור המבוסס ביותר, והוא נערך לפי מפקד האוכלוסין והדיור של 2008); ולבסוף משתנה דמי לכל אחת מהשנים, המשקף את השינוי השנתי במחיר (לעומת שנת הבסיס, 1998) כאשר יתר

[24] מתוך מצגת של משרד הבינוי והשיכון ו-Rotem Strategy (2013).

[25] לא ניתן לערוך ניתוח בתדירות גבוהה מתדירות שנתית, ובנפרד לכל מחוז, בשל מיעוט העסקאות בקרקע שרמ"י ביצעה. התיבה אינה עוסקת בגורמים הכלכליים והאחרים המשפיעים על מחירי הקרקע, בכללם היצע הקרקעות, התפתחויות דמוגרפיות, שערי ריבית ומדיניות אשראי, עלויות הבנייה, חוקי התכנון והבנייה, הכנסת משקי הבית ועושרם, ועוד.

[26] לצורכי האמידות ההדוניות נערכו תיקונים בסיווג שעורכת רמ"י בנוגע לייעוד הקרקע: לבנייה רוויה או נמוכה/צמודת קרקע/בנה ביתך; התיקונים נערכו בהתאם למספר יחידות הדיור המיועדות, השטח ליחידת דיור ומיקום המגרש, וזאת תוך שימוש בתצלומי אוויר ועוד.

[27] מספר יחידות הדיור שנבנו בפועל עשוי להיות שונה, למשל בשל עדכון תוכנית בניין עיר.

[28] האמידות נערכו בשיטת OLS, תוך שקלול לפי מספר יחידות הדיור המיועדות והתחשבות בהטרוסקדסטיות ברמת היישוב (errors robust standard). אמידות דומות ניתן למצוא במחקרים הבאים: Goffette-Nagot, 2008; Haughwout et al., 2008; Moller, 2009; Wu et al. 2010; Combes et al., 2011; Nichols et al., 2011. מהאמידות נופו עסקאות שבהן מחיר הקרקע ליחידת דיור (כולל הוצאות הפיתוח) בכל שנה היה יקר בשיעור גבוה מפי שניים, או זול בשיעור העולה על חצי, מהמחיר החציוני בנפה. הניפוי נערך בנפרד לבנייה רוויה ושאינה רוויה וליישובים יהודיים וערביים, ונופו כ-8 אחוזים מהעסקאות. באמידות הכוללות משתנה דמי ליישוב כושר ההסבר הגיע ל-0.8—0.9, ובאחרות – ל-0.5—0.6 (כאשר כושר ההסבר מלא, הערך עומד על 1.0).

[29] מבוסס על נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) על שימושי קרקע, נכון לשנת 2002, השנה האחרונה שנתונים כאלו פורסמו. ראו: http://gis.cbs.gov.il/website/landuse_2002/mavo/main.html.

[30] ארבעת המשתנים המסבירים האחרונים נאמדו בלוג.

המשתנים קבועים[31]. חלק מהאמידות הוגבל לקרקע לבנייה רוויה, היות שהרכישה שלה שונה במאפייניה מזו של קרקע לבנייה צמודת קרקע. יש להדגיש כי מאחר שרמ"י מבצעת מספר מצומצם יחסית של עסקאות מכירת קרקע מדי שנה, ועקב מידע מוגבל על מאפייני הקרקע והדירות שנבנו עליה, אומדני השינוי על פני זמן במחיר הקרקע הם בחזקת סדר גודל בלבד.

לפני שנפנה להצגה של מדדי מחיר הקרקע נתעכב בקצרה על תרומת המשתנים המסבירים למחירי הקרקע. רוב האומדנים נמצאים בכיוונים הצפויים ובדרך כלל הם מובהקים מאוד. מחיר הקרקע ליחידת דיור בבנייה רוויה נמוך בשני שלישים עד שלושה רבעים ממחירה בבנייה צמודת קרקע. גמישות המחיר ביחס למרחק מת"א[32] עומדת על 0.2- עד 0.4- (כלומר תוספת של אחוז אחד למרחק לת"א, בנקודת הממוצעים של כל המשתנים המסבירים, כרוכה בירידה של 0.2 עד 0.4 אחוז במחיר הקרקע ליחידת דיור). הגמישות ביחס לאוכלוסייה ביישוב עומדת על 0.1—0.2, משום שליישובים גדולים יש כוח משיכה בזכות מגוון שירותים שונים (amenities), היצע נרחב של מקומות עבודה, וכיוצא באלה. ביישובים ערביים מחיר הקרקע ליחידת דיור נמוך במידה ניכרת ממחירה ביישובים יהודיים. כל עלייה בת יחידה אחת בדירוג החברתי-כלכלי של האזור הסטטיסטי בו מצוי המגרש מעלה את מחיר הקרקע בכ-6 אחוזים[33].

מדדים שנתיים של מחיר הקרקע ליחידת דיור מוצגים באיור ב'-16. באופן כללי, בשנים 1999—2000 המחירים עלו (אך ורק בפריפריה, כמפורט בהמשך), בשנים 2000—2006 הם היו תנודתיים ורשמו עלייה, החל משנת 2008 ועד 2011 הם נסקו בסדר גודל של כשליש, ובשנת 2012 הם ירדו[34]. במרוצת השנים 1998—2012 מחיר הקרקע ליחידת דיור הוכפל. יצוין כי בהשוואה לאמידות ההדוניות,

איור ב'-16

מדדים הדוניים שנתיים למחיר קרקע ליחידת דיור, 1998 עד 2012

(100=1998)

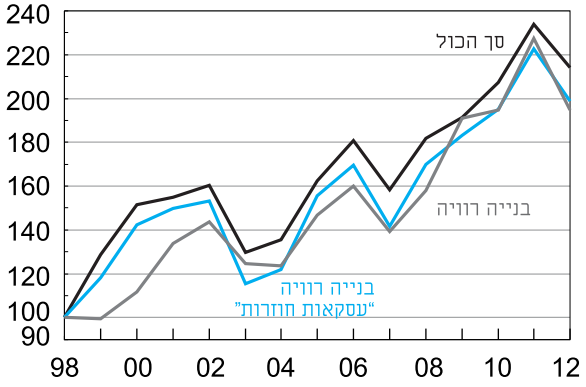

מקור: עיבודי בנק ישראל.

איור ב'-17

מחיר גולמי שנתי ממוצע של קרקע ושל הוצאות פיתוח ליחידת דיור בבנייה רוויה, 1998 עד 2012

(ש"ח שוטפים)

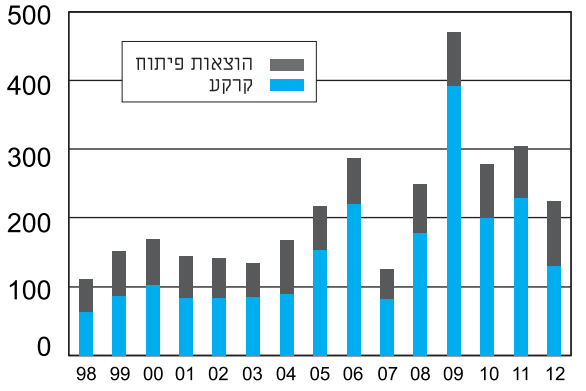

מקור: רשות מקרקעי ישראל ועיבודי בנק ישראל.

[31] היה מקום לשלב משתנים מסבירים נוספים, כמו השטח הבנוי המיועד, אלא שהם אינם זמינים.

[32] לחילופין ניתן היה לעשות שימוש במדד הפריפריאליות שהלמ"ס חישבה לשנת 2004 (ציבל, 2009). המדד מתחשב במרחק הנסיעה בין כל יישוב לבין כל שאר היישובים בארץ ובגודל האוכלוסייה ביישובים. המתאם בין מדד הפריפריאליות של הלמ"ס לבין המרחק לת"א עומד על כ-0.9 בערכו המוחלט, וכאשר משתמשים בו במקום במרחק לת"א, מתקבלים אומדנים דומים.

[33] בגרסאות נוספות של המחקר נאמד מחיר הקרקע ליחידת דיור בבנייה רוויה תוך הוספת המשתנה המסביר של מספר יחידות דיור מיועדות. כל יחידת דיור נוספת מפחיתה את המחיר, בממוצע ובאופן מובהק, בכ-0.1 אחוז. באמידות אחרות נאמד מחיר הקרקע (לא ליחידת דיור) ונוסף המשתנה המסביר של מספר יחידות דיור (גמישות מחיר הקרקע ביחס למספר יחידות הדיור עומדת על 0.8-0.9). בהשוואה לאמידות המקוריות, האומדנים של יתר המשתנים המסבירים, ובכללם משתני הדמי לשנים, נותרים כמעט ללא שינוי.

[34] מספר העסקאות בקרקע בשנת 2007 היה נמוך מאוד, בפרט בבנייה רוויה, ולכן יש להתייחס במשנה זהירות לאומדני המחיר בשנה זו.

המחירים הגולמיים של הקרקע (איור ב'-17) התפתחו במרבית השנים באותו כיוון, אך שיעורי השינוי השנתיים שלהם היו בדרך כלל שונים מאוד.

באיור ב'-16 מוצגות גם תוצאות של חישוב מדד מחירי קרקע הדוניים עבור קרקע לבנייה רוויה (של 10 יחידות דיור ומעלה) בשכונות וביישובים קטנים שנמכרה בהם קרקע בשתי שנים שונות לפחות. כך נערך למעשה מעקב אחר התפתחות מחיריהן של קרקעות שהן בקירוב שוות איכות מבחינת מיקומן, דהיינו מדובר על מעין גישת "העסקאות החוזרות". בנוסף האמידות התחשבו במספר יחידות הדיור המיועדות ובשטח הקרקע, ולמשתנים המסבירים נוספו משתני דמי (אינדיקטורים) לשכונות/ישובים קטנים. מהאיור עולה כי התפתחות מדד מחירי הקרקע הנאמדת בשיטה זו דומה לזו המוצגת כאן.

כאשר בוחנים את השינוי במדד מחירי דירות בבעלות דיירים (מדד זה אינו חלק ממדד המחירים לצרכן), ומשווים אותו לשינוי במחירי הקרקע לבנייה רוויה ולמדד תשומות הבנייה למגורים, מסתמנת התמונה הבאה (איור ב'-18): בין השנים 2006 ל-2011 מחירי הדירות האמירו בשיעור גבוה מחצי, מחירי הקרקע עלו בשליש[35], ומחירי התשומות

איור ב'-18

מדד שנתי למחירי דירות בבעלות דיירים, מחירי קרקע[1] ומדד תשומות בבנייה למגורים, 1998 עד 2012

(100=1998)

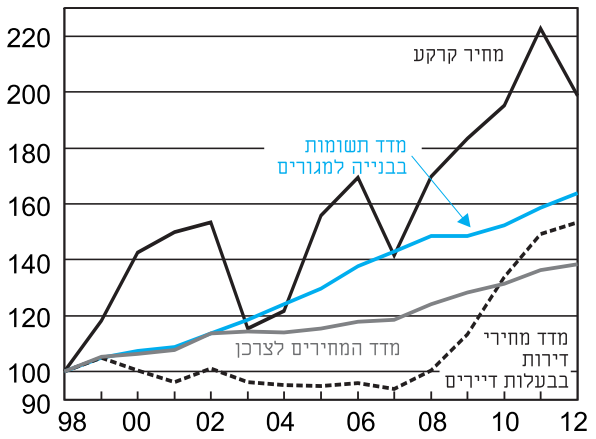

1) מחיר קרקע ליחידת דיור בבנייה רוויה.
מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

בבנייה למגורים עלו במתינות. בהסתכלות ארוכת טווח, על התקופה המשתרעת בין 1998 ל-2012, שיעור עליית מחירי הקרקע היה הרבה יותר מהיר משיעור עליית מחירי הדירות, כאשר התשומות לבנייה התייקרו בקצב מהיר.

התפתחות מחירי הדירות ומחירי הקרקע לבנייה רוויה, לפי חלוקה למרכז הארץ ולפריפריה (מחוזות הצפון, חיפה והדרום), מוצגת באיורים ב'-19א עד ב'-19ג. בשעה שבמרכז המחירים הולכים יד ביד, הרי שבפריפריה אלה אינם פני הדברים. בין השנים 2006 ל-2011 מחירי הקרקע לבנייה רוויה (ליחידת דיור) במרכז עלו בשיעור קרוב ל-60 אחוזים וכך גם מחירי הדירות. לעומת זאת בפריפריה עליית מחירי הקרקע הייתה מדודה, כ-15 אחוזים, בשעה שמחירי הדירות התייקרו בכ-50 אחוזים[36]. אם לנסח את הדברים במונחים מוחלטים, מחיר הקרקע ליחידת דיור במרכז (לא כולל מע"מ) התייקר באותה תקופה בסכום גבוה מ-150 אלף ש"ח ומחירי הדירות זינקו בסכום העולה על 500 אלף ש"ח, ואילו בפריפריה מחיר הקרקע עלה מעט והדירות התייקרו בכ-250 אלף ש"ח[37]. הבדלים דיפרנציאליים דומים בעליית מחירי הקרקע במרכז ובפריפריה במהלך התקופה הנחקרת נמצאו גם בשיטת "העסקאות החוזרות". בשנת 2011 הגיעו מחירי הקרקעות (לא כולל מע"מ) לשיאם: במרכז המחירים הגיעו לסדר גודל של 450 אלף ש"ח ליחידת דיור לבנייה רוויה ובפריפריה הם התקרבו ל-100 אלף ש"ח[38];

[35] יש לציין שעליית מחירי הקרקע החלה עוד לפני 2006, וחולף פרק זמן בין מועד רכישת הקרקע למועד מכירת הדירות.

[36] שיעור העלייה המהיר, שחל בסוף שנות התשעים ובתחילת שנות האלפיים במחיר הקרקע בפריפריה, עולה בקנה אחד עם הגידול המהיר בחלקה של הקרקע שנמכרה מתוך זו ששווקה (איור ב'-20) ועם ההתייקרות במחיר הגולמי של קרקע (ובפרט של הוצאות הפיתוח). במונחים מוחלטים מחיר הקרקע בפריפריה עלה מכ-44 אלף ש"ח ליחידת דיור בבנייה רוויה בשנת 1998 לכ-62 אלף ש"ח בשנת 2003, ועלייה זו מהווה פחות מ-4 אחוזים מהמחיר הממוצע של דירה בת 3.5—4 חדרים בפריפריה בשנת 1998.

[37] מאז תחילת שנות האלפיים חלו שינויים בתקני בנייה, בחוקי תכנון ובנייה וכדומה, ולטענת התאחדות בוני הארץ שינויים אלה ייקרו את עלותה של דירה ממוצעת בסדר גודל של 170 אלף ש"ח (משרד הבינוי והשיכון ו-Rotem Strategy, 2013). כפי הנראה רק חלק משינויים אלו באו לידי ביטוי במדד תשומות הבנייה. כיוון שעלות הבנייה מהווה חלק נכבד ממחיר הדירה לצרכן בפריפריה, הייתה לכך השפעה גדולה יותר על שיעור השינוי במחירי הדירות בפריפריה.

[38] יש לציין כי במועדים שונים הוענקו בפריפריה הנחות במחיר הקרקע ובהוצאות הפיתוח.

איור ב'-19א

מדד שנתי למחירי דירות[1] ולמחירי קרקע[2] במרכז ובפריפריה[3], 1998 עד 2012

(100=1998)

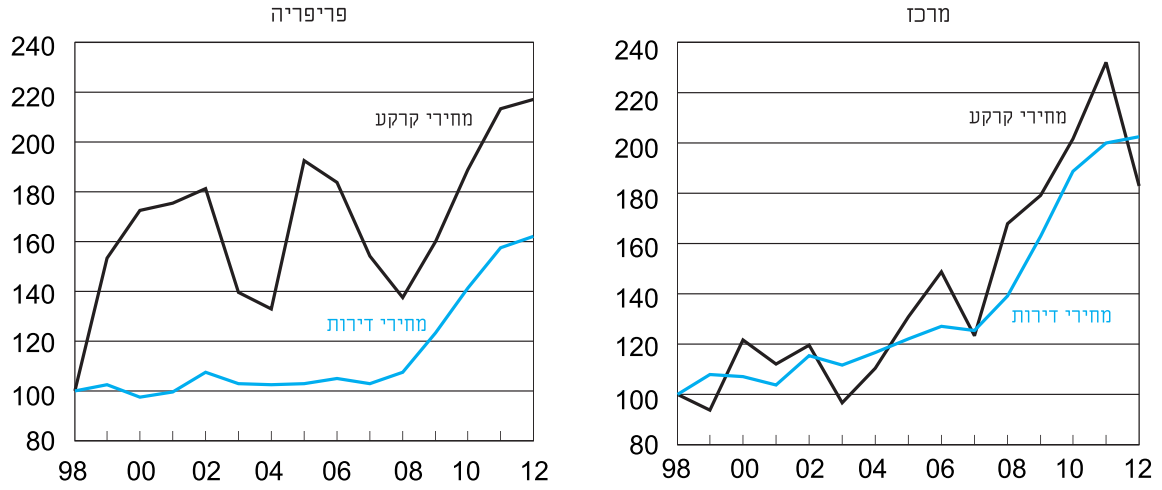

1) מחיר גולמי ממוצע של דירה בת 3.5-4.0 חדרים. התפלגות מספר העסקאות בכל מחוז במרכז/פריפריה מדי שנה מתבססת על זו שהייתה בשנת 1998.
2) מחיר קרקע ליחידת דיור בבנייה רוויה.
3) פריפריה - מחוזות הצפון, חיפה והדרום.

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

מדובר על כשליש ועל כעשירית, בהתאמה, ממחירה של דירה טיפוסית בת 3.5—4 חדרים[39].

קיים מתאם חיובי בלתי מבוטל בין מחיר הקרקע למגורים לבין שיעור הקרקעות שרמ"י מכרה מתוך אלו שהיא שיווקה (איור ב'-20). במרכז הזיקה הדוקה יותר (מתאם של כ-0.6) מאשר בפריפריה (כ-0.3). שיעורי המכירה של קרקע במרכז עמדו בשנים 1998—2012 על ממוצע של כ-82 אחוזים לעומת כ-58 אחוזים בפריפריה. בשנים 2010—2011 הם הגיעו במרכז לכ-94 אחוזים, בד בבד עם עלייה חדה במחיר הקרקע שם, בשעה שבפריפריה שיעורי המכירה והאמרת מחירי הקרקע היו פחותים – כל זאת על אף שבאותן שנים רמ"י הגדילה במידה ניכרת את היקף שיווק הקרקעות בכל רחבי הארץ. התפתחויות אלו מעידות כנראה על כך שבאותן שנים היה מחסור בקרקע באזורי הביקוש במרכז הארץ, וניתן לשער שבטווח הקצר הדבר יקשה על התמתנות מחירי הדירות שם, כל עוד הביקוש להן יוותר ברמה גבוהה.

יוצא אפוא שבמרכז התייקרות הקרקע מתואמת עם עליית מחירי הדירות[40] – פועל יוצא של ביקוש ער למגורים והיצע מוגבל של קרקע לבנייה, קרקע שמחירה מהווה חלק משמעותי ממחיר הדירה. לעומת זאת בפריפריה חלקה של רמ"י בבעלות על קרקעות לא מבונות גדול יחסית, ויכולתה לשווקן בתוך פרק זמן קצר רבה יותר מאשר במרכז גם בזכות מגבלות תכנון פחותות; על כן בפריפריה קל יותר למתן את עליית מחירי הדירות באמצעות שיווק נרחב של קרקע.

יש להדגיש שהסקירה אינה בוחנת את הקשר הסיבתי בין מחירי הקרקע למחירי הדירות. בחינה כזו מחייבת ניתוח אמפירי המביא בחשבון כיצד גורמים שונים משפיעים על מחירי הדירות, גורמים שחלקם מקרין במישרין על מחירי הקרקע (ראו גם הערת שוליים 25).

[39] לפי תמהיל עסקאות למכירת קרקע לבנייה רוויה ולמכירת דירות בנות 3.5—4 חדרים, שהתבצעו בכל מחוז במרכז/בפריפריה בשנת 1998, ולפי עליית מדד מחירי הקרקע והמחירים הגולמיים של הדירות הנידונות בכל מחוז עד שנת 2011.

[40] תופעה דומה נצפתה גם במדינות אחרות (דיון במקרה האמריקאי מופיע אצל Davis and Palumbo, 2008).

איור ב'-19ב

השינוי במחירי דירות[1] ובמחירי קרקע[2] במרכז ובפריפריה[3], 2011 לעומת 2006

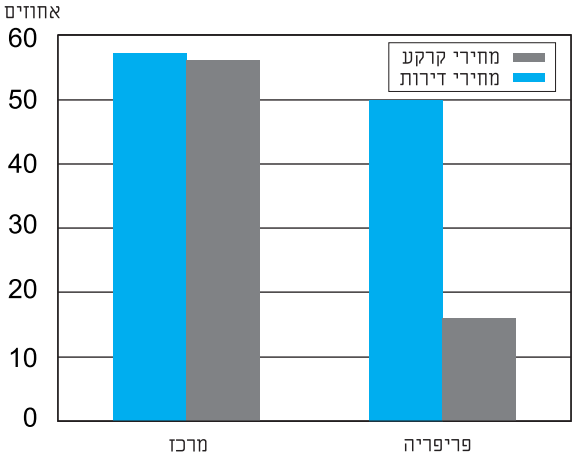

1) מחיר גולמי ממוצע של דירה בת 3.5-4.0 חדרים. התפלגות מספר העסקאות בכל מחוז במרכז/פריפריה מדי שנה מתבססת על זו שהייתה בשנת 1998.
2) מחיר קרקע ליחידת דיור בבנייה רוויה.
3) פריפריה - מחוזות הצפון, חיפה והדרום.

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

איור ב'-19ג

השינוי המוחלט במחירי דירות[1] ובמחירי קרקע[2] במרכז ובפריפריה[3], 2011 לעומת 2006

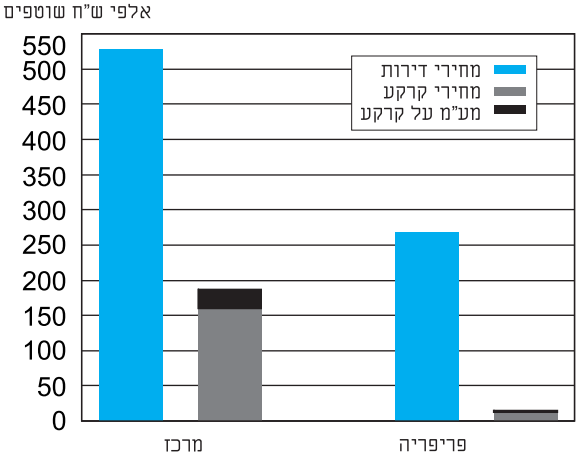

1) מחיר גולמי ממוצע של דירה בת 3.5-4.0 חדרים. התפלגות מספר העסקאות בכל מחוז במרכז/פריפריה מדי שנה מתבססת על זו שהייתה בשנת 1998.
2) מחיר קרקע ליחידת דיור בבנייה רוויה.
3) פריפריה - מחוזות הצפון, חיפה והדרום.

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

איור ב'-20

מדד שנתי למחירי קרקע[1] ושיעור הקרקע שנמכרה מתוך זו ששווקה[2], במרכז ובפריפריה[3], 1998 עד 2012

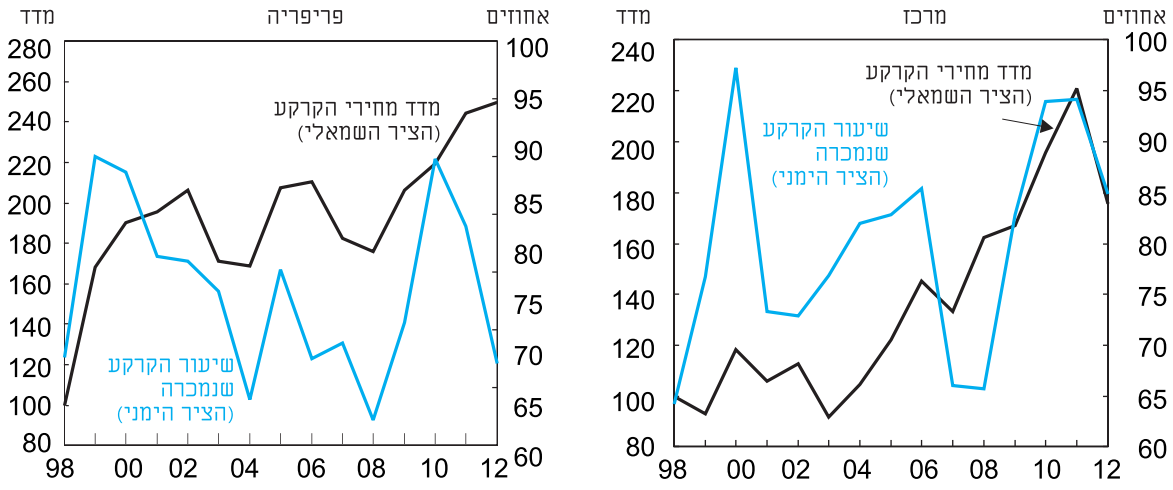

1) מחיר קרקע ליחידת דיור.
2) שיעור יחידות הדיור שנמכרו מתוך אלו שרשות מקרקעי ישראל שיווקה.
3) פריפריה - מחוזות הצפון, חיפה והדרום.

מקור: רשות מקרקעי ישראל ועיבודי בנק ישראל.

ביבליוגרפיה

משרד הבינוי והשיכון ו-Rotem Strategy (2013), "הערכת מצב של בעיית הדיור בישראל", מצגת, מרץ.

ציבל, נ' (2009), "מדד פריפריאליות של רשויות מקומיות בישראל: שילוב של מדד נגישות פוטנציאלית עם קרבה למחוז תל אביב", *הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה*, סדרת ניירות עבודה, מס' 45.

Colwell, P.F. and Munneke, H.J. (1997), "The Structure of Urban Land Prices", *Journal of Urban Economics*, Vol. 41(3), pp. 321-336.

Combes, P.F., Duranton, G. and Gobillon, L. (2011), "The Costs of Agglomeration: Land Prices in French Cities", Memo.

Davis, M.A. and Heathcote, J. (2007), "The Price and Quantity of Residential Land in the United States", *Journal of Monetary Economics*, Vol. 54(8), pp. 2595-2620.

Davis, M.A. and Palumbo, M.G. (2008), "The Price of Residential Land in Large US Cities", *Journal of Urban Economics*, Vol. 63(1), pp. 352-384.

Goffette-Nagot, F. (2008), *Residential Land Prices and Land Demand in France*, 1975-2000, Memo.

Haughwout, A., Orr, J. and Bedoll, D. (2008), "The Price of Land in the New York Metropolitan Area", Federal Reserve Bank of New York, *Current Issues in Economics and Finance*, Vol. 14(3), pp. 1-7.

Moller, J. (2009), "Regional Variation in the Price of Building Land: A Spatial Econometrics Approach for West Germany", *Annals of Regional Science*, Vol. 43, pp. 113-132.

Nichols, J., Oliner, S.D. and Mulhall, M.R. (2011), "Swings in Commercial and Residential Land Prices in the United States", Memo.

Wu, J., Gyourko, J. and Deng, Y. (2010), "Evaluating Conditions in Major Chinese Housing Markets", NBER Working Paper 16189.

לוחות סטטיסטיים

לוח א'-1: החשבונאות הלאומית, 2012-2013
(שיעורי השינוי באחוזים, במחירים קבועים, במונחים שנתיים, בניכוי עונתיות)

		כל רביע לעומת קודמו					כל רביע לעומת מקבילו אשתקד[2]	
		2012				2013	2012	2013
	2012[1,2]	I	II	III	IV	I	IV	I
התוצר המקומי הגולמי	3.2	2.9	2.6	2.8	2.6	2.8	3.3	2.0
התמ"ג של המגזר העסקי	3.3	3.2	2.9	2.9	3.4	2.0	3.6	1.9
הצריכה הפרטית	2.7	5.6	2.5	1.4	2.0	5.6	3.4	3.8
ההשקעה המקומית הגולמית	11.6	80.8	-42.0	5.6	-8.4	-8.1	-6.2	-22.5
ההשקעה בנכסים קבועים	4.0	3.5	-2.5	-4.4	-11.0	-14.7	-2.8	-8.0
היצוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים	4.3	7.7	29.6	-10.9	-9.0	12.1	3.3	5.2
היצוא של סחורות[3]	-2.4	-5.6	19.9	-13.7	-11.5	19.9	-3.4	2.1
היצוא של שירותים[3]	6.3	21.2	24.7	-18.8	2.3	12.9	6.0	5.3
היבוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים[4]	6.7	45.5	-7.1	-14.5	-14.8	-2.6	-1.4	-9.9
היבוא של סחורות[5]	2.4	32.8	-5.8	-15.3	-19.9	1.8	-5.6	-10.6
היבוא של שירותים[5]	6.9	70.5	-31.1	1.1	-14.8	42.6	-1.2	-6.2
הצריכה הציבורית	3.4	3.4	-1.3	1.0	5.2	-7.3	4.4	-0.9
הצריכה הציבורית למעט היבוא הביטחוני	3.3	2.4	1.3	2.2	4.1	-4.8	4.0	0.3
השימושים המקומיים	4.3	17.5	-8.0	1.0	0.2	1.2	1.6	-2.7

[1] לעומת השנה הקודמת.

[2] נתונים מקוריים.

[3] חישוב חדש - ללא סובסידיות.

[4] ללא יבוא ביטחוני, אוניות ומטוסים.

[5] חישוב חדש - ללא מסים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-2: אינדיקטורים לפעילות העסקית, 2012-2013
(שיעורי השינוי באחוזים, בניכוי עונתיות)

	כל חודש לעומת קודמו						אוקטובר עד מרץ		
	2012			2013			לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	אוקטובר	נובמבר	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ			
המדד המשולב למצב המשק	0.1	0.1	0.0	0.2	0.2	0.1	0.5	1.2	3
המסחר הקמעוני המאורגן	-0.2	0.5	1.9	0.3	-1.1	-1.4	-1.2	3.5	3
הייצור התעשייתי (ללא יהלומים)	-2.4	2.2	-6.6	3.1	3.7	-1.3	-0.8	2.8	3
מדד הפדיון בענף המסחר	1.1	-0.8	-0.3	1.1	2.9	-3.2	0.3	1.1	3
מדד הפדיון - מסחר ושירותים	2.6	-0.6	0.2	0.2	3.1	-3.7	0.5	2.5	3
מדד היצוא - שירותים	-3.3	2.7	6.2	-6.7	5.2	-1.6	-4.6	3.2	3
כניסת תיירים	-1.1	-6.3	-2.3	2.3	4.7	-3.7	-4.2	-1.1	3
הבנייה למגורים									
התחלות הבנייה של דירות	37.8	-18.3	5.1	-1.2	9.0	-8.1	10.6	1.3	3
גמר הבנייה של דירות	-0.8	-0.5	3.1	-0.9	-6.8	3.0	-1.7	8.4	3
אישורי קרקע של ממ"י (יחידות דיור)[2,1]	944	666	1,312						1
מדדי האקלים על פי סקר המגמות[3]									
הפעילות בזמן הווה של המגזר העסקי	0.11	0.08	0.11	0.20	0.27	0.22			3
של ענף התעשייה	0.10	0.08	0.10	0.12	0.17	0.15			3
של ענף השירותים	0.08	0.03	0.08	0.23	0.34	0.28			3
הציפיות לעתיד עבור סך המגזר העסקי[4]	0.07	0.08	0.09	0.07	0.12	0.16			3
מדד האקלים של סך המגזר העסקי	0.10	0.09	0.08	0.09	0.20	0.23			3

* בסדרות בהן הנתונים בתדירות חודשית, כשהחודש האחרון לגביו יש נתון הוא מרץ (3) התקופה הקודמת אליה נערכת ההשוואה היא אפריל-ספטמבר, כהשחודש האחרון לגביו יש נתון הוא פברואר (2) ההשוואה נערכת לעומת אפריל-אוגוסט, כהשחודש האחרון לגביו יש נתון הוא ינואר (1), ההשוואה נערכת לעומת אפריל עד יולי, כהשחודש האחרון לגביו יש נתון הוא דצמבר (12), ההשוואה נערכת לעומת אפריל עד יוני. בסדרות המופיעות בתדירות רבעונית ההשוואה נערכת מול הרביע האחרון שנכלל בתקופה הנסקרת הקודמת.

[1] נתונים מקוריים.

[2] עסקות קרקע המאושרות ע"י מנהל מקרקעי ישראל (ממ"י), בתקופה הרלוונטית. הנתונים מוצגים במספרים מוחלטים.

[3] הנתונים הם במונחים של צמיחה חודשית של התוצר העסקי ומיוחסים לחודש בו נערך הסקר.

[4] הציפיות נסבות על אמצע התקופה של שלושת החודשים שאחרי עריכת הסקר.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הבינוי והשיכון ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-3: אינדיקטורים להתפתחות שוק העבודה, 2012-2013
(שיעורי השינוי באחוזים, בניכוי עונתיות)

	I/2013	כל רביע לעומת קודמו					אוקטובר עד מרץ		
		2012				2013	לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	(אלפים)	I	II	III	IV	I			
כוח העבודה האזרחי	3,653.6	0.6	1.7	1.2	-0.1	0.4	0.4	3.1	3
המועסקים הישראלים	3,415.1	0.5	1.6	1.4	-0.1	0.7	0.7	3.3	3
בשירותים הציבוריים		0.6	3.5	2.2	-2.1				12
במגזר העסקי		1.6	-1.0	1.2	1.3				12
המועסקים הזרים ומהשטחים (לא מנוכה עונתיות)		0.4	1.3	3.1	-0.8				12
ממוצע שעות העבודה השבועיות למועסק ישראלי (שעות)	35.4	1.2	0.8	-2.5	-0.6	-0.3	-0.3	-4.2	3
תשומת העבודה השבועית במגזר העסקי (כולל שטחים וזרים)		1.2	0.7	-0.5	0.2				12
ישראלים בלבד		1.0	0.6	-0.8	0.3				12
תשומת העבודה השבועית בשירותים הציבוריים (ישראלים)		12.5	4.5	-1.3	-1.5				12
הבלתי מועסקים	238.5	0.8	3.1	-1.2	0.5	-4.0	-4.0	0.0	3
דורשי העבודה	188.9	0.1	1.9	1.6	1.1	-0.9	1.2	4.2	1
התביעות לתשלומי דמי אבטלה	79.9	0.5	1.0	5.5	1.2	1.5	4.6	8.4	3
מאזן התעסוקה מסקר המעסיקים של התמ"ת[2]		0.3	1.0	0.5	0.6	1.1			3
משרות פנויות (למ"ס)	57.8	-0.2	-2.0	-1.5	-2.0	-2.3	-3.9	-7.5	3
	(₪)								
השכר הריאלי למשרת שכיר[3]		-1.0	1.2	0.1	0.8	-0.8	0.4	1.3	3
בשירותים הציבוריים		-1.2	0.6	-0.5	0.7	0.4	0.5	0.6	3
במגזר העסקי		-1.7	1.9	0.0	1.0	-0.4	0.6	1.7	3
השכר הנומינלי למשרת שכיר[3]	8,863.9	-0.5	1.9	0.3	1.1	-0.6	0.9	2.8	3
בשירותים הציבוריים	8,532.8	-0.7	1.3	-0.3	1.0	0.6	0.9	2.1	3
במגזר העסקי	9,092.8	-1.0	2.3	0.2	1.7	-0.5	1.4	3.2	3
עלות עבודה ליחידת תוצר		-1.1	0.1	-0.7	-0.1				12
		(אחוזים, בניכוי עונתיות)							
שיעור ההשתתפות		62.8	63.6	64.1	63.8	63.7			3
שיעור התעסוקה		58.5	59.2	59.8	59.4	59.5			3
שיעור האבטלה		6.9	7.0	6.8	6.8	6.5			3
עומק האבטלה[4]		24.5	26.0	23.8	26.7	26.6			3

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] נתונים מקוריים.

[2] איושי משרות בניכוי פליטות עובדים, כאחוז מסך העובדים בעסקים שבמדגם סקר המעסיקים. עיבוד הנתונים מתבצע בבנק ישראל.

[3] כולל עובדים זרים ועובדים מהשטחים. נתונים מנוכי עונתיות.

[4] המובטלים המחפשים עבודה מעל חצי שנה מתוך סך כל המובטלים (נתונים מקוריים).

המקור: סקר כוח האדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לזאת למעט נתוני הישראלים והלא-ישראלים במגזר העסקי, תשומת העבודה במגזר העסקי וסך המועסקים הישראלים, שמקורם באומדני החשבונאות הלאומית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה; דורשי העבודה, שמקורם בשירות התעסוקה; התביעות לתשלומי דמי אבטלה, שמקורן במוסד לביטוח לאומי; המשרות הפנויות, שמקורן בסקר המשרות הפנויות של הלמ"ס; ומאזן התעסוקה, שמקורו בסקר המעסיקים של משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.

לוח א'-4: ביצוע התקציב של הממשלה, 2012-2013

	2012[1]	כל רביע לעומת קודמו					אוקטובר עד מרץ		
		2012			2013		לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
		I	II	III	IV	I			
הגירעון המקומי כאחוז מהתוצר	-3.1	0.5	-3.2	-2.8	-6.9	-0.9			3
הגירעון הכולל ללא אשראי כאחוז מהתוצר	-4.2	-0.7	-4.1	-3.8	-8.0	-2.0			3
הסטייה המצטברת מתוואי התקציב המקומי ללא אשראי[2]						מיליארדי ₪			
בהכנסות	-6.9	-3.1	-3.9	-5.2	-6.9	-4.6			3
בהוצאות	1.1	-2.0	-1.3	1.1	1.1	-0.1			3
בגירעון	-8.0	-1.2	-2.6	-6.3	-8.0	-4.6			3
הגירעון הכולל ללא אשראי	-39.0	-1.6	-9.5	-9.1	-18.8	-4.7	-4.9	-3.4	3
		כל חודש לעומת מקבילו אשתקד							
		2012			2013				
		אוקטובר	נובמבר	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ		
		שיעור השינוי הריאלי							
הכנסות מקומיות של הממשלה ללא אשראי		-2.0	-3.7	1.7	-9.0	-0.2	13.6	0.0	3
הכנסות הממשלה ממסים		3.6	-0.9	1.0	-6.0	-0.4	5.8	0.2	3
מזה: הכנסות ממס הכנסה נטו		-2.3	11.0	12.7	-14.5	-8.3	-0.5	-1.7	3
הכנסות ממע"מ ברוטו		21.0	-3.5	9.3	-0.7	6.8	5.0	5.4	3
הוצאות מקומיות של הממשלה ללא אשראי		-6.0	8.7	-0.6	8.9	6.7	3.9	2.8	3
קצבאות הביטוח הלאומי		6.4	5.8	8.0	4.5	5.5	3.0	5.5	3
מזה: דמי אבטלה		15.8	15.9	13.5	12.2	13.6	6.5	12.8	3
הבטחת הכנסה[3]		2.8	-0.4	18.8	0.6	3.9	-1.1	4.1	3
גבייה של המוסד לביטוח לאומי מהציבור		-1.7	2.8	-1.1	2.1	4.7	3.9	1.7	3

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] לעומת השנה הקודמת.

[2] התוואי נקבע בהתאם ליעד גירעון.

[3] לא כולל השלמת הכנסה בקצבת זיקנה ושאירים.

המקור: משרד האוצר, המוסד לביטוח לאומי ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-5: סחר החוץ, מאזן התשלומים ויתרות מטבע החוץ, 2012-2013
(מנוכה עונתיות)

	2012[1,2]	2012 I	2012 II	2012 III	2012 IV	2013 I	לעומת התקופה הקודמת	אוקטובר עד מרץ: לעומת התקופה המקבילה אשתקד[2]	אוקטובר עד מרץ: החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	שיעורי השינוי[3] (אחוזים)								
המסחר בסחורות[4]									
יבוא הסחורות	-1.4	2.1	-1.2	-2.1	-3.4	0.4	-4.2	-6.8	3
מזה: נכסי הצריכה	-5.6	-0.4	-0.3	-2.0	-1.3	5.6	0.5	-2.1	3
נכסי ההשקעה	-5.7	0.8	-6.3	-10.6	-4.0	-8.8	-13.4	-19.8	3
התשומות לייצור	2.0	3.6	0.4	1.1	-4.0	1.4	-2.8	-3.3	3
יצוא הסחורות	-3.2	-3.6	-2.6	5.6	-3.6	8.8	3.3	1.4	3
מזה: היצוא התעשייתי	-3.3	-3.8	-2.4	5.2	-3.9	9.4	3.2	1.2	3
מזה: טכנולוגיה עילית	-2.5	-8.9	1.4	8.6	-5.1	12.5	5.0	4.4	3
	מיליוני דולרים								
מאזן התשלומים									
יצוא הסחורות והשירותים	90,477	22,346	23,299	22,527	22,305				12
יבוא הסחורות והשירותים	91,984	24,412	23,277	22,314	21,982				12
העודף / הגירעון בחשבון סחורות ושירותים	-1,507	-2,065	22	213	324				12
העודף / הגירעון בחשבון השוטף	-927	-1,077	-146	224	71				12
החשבון הפיננסי (למעט יתרות המט"ח)[2]	-7,879	-773	-1,256	-1,717	-4,133				12
מזה: ההשקעות הישירות של תושבי חוץ[2]	10,414	1,693	3,315	3,441	1,966				12
השקעות תושבי חוץ בתיק ניירות הערך למסחר[2]	-3,558	-807	-2,423	326	-653				12
ההשקעות הישירות וההשקעות של תושבי ישראל בתיק ניירות הערך למסחר בחו"ל[2]	8,327	1,511	1,926	2,540	2,351				12
היתרות בבנק ישראל, לסוף תקופה[2]	75,906	77,041	75,148	76,199	75,906	77,002	1.1	-0.1	3
החוב החיצוני נטו (באחוזי תוצר)[2,5]	-27.0	-25.0	-26.4	-27.1	-26.9				12

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] לעומת השנה הקודמת.

[2] נתונים מקוריים.

[3] שיעורי השינוי מתייחסים להיקפים הדולריים של היבוא והיצוא.

[4] נתוני המסחר בסחורות הם ללא אניות, מטוסים, יהלומים ודלק.

[5] התוצר מחושב לפי שער דולר של סוף תקופה.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

לוח א'-6: מדדי מחירים נבחרים, שער החליפין האפקטיבי, האשראי הבנקאי לציבור, הריביות, התשואות ומדד המניות, 2012-2013
(שיעורי השינוי באחוזים)

	כל חודש לעומת קודמו							אוקטובר עד מרץ		
	2012			2013				לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	אוקטובר	נובמבר	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ				
מדד המחירים לצרכן	-0.2	-0.5	0.2	-0.2	0.0	0.2		-0.4	1.3	3
מדד המחירים לצרכן מנוכה עונתיות	-0.1	-0.1	0.2	0.1	0.1	0.2		0.4	1.3	3
מדד מחירי דירות בבעלות[1]	1.1	1.3	1.7	1.4	0.5			6.0	10.5	2
מדד המניות הכללי[2]	2.9	1.2	-3.6	0.9	3.8	1.5		6.8	8.7	3
שער החליפין האפקטיבי הריאלי[3]	-1.6	0.8	-2.2	-0.5	-0.9	-1.3		-1.2	0.7	3
שער החליפין האפקטיבי נומינלי	-2.1	0.5	-2.1	-0.7	-1.4	-1.6		-2.1	0.0	3
האשראי הבנקאי לציבור[4]	0.6	0.3	-0.1	0.1	0.2	0.1		1.7	3.4	3
ריבית אפקטיבית במכרז פיקדון יומי[2]	2.3	2.0	2.0	1.8	1.8	1.8		1.9	2.8	3
התשואה לפדיון של אג"ח ל-5 שנים[2]	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.3		0.4		3
פרמיית הסיכון[2,5]	-3.1	4.0	-11.2	-11.6	-1.7	-1.3		-35.5	-53.0	3
שיעור השינוי ב-12 החודשים האחרונים[6]										
מדד המחירים לצרכן	1.8	1.4	1.6	1.5	1.5	1.3		0.1	1.5	3

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] אינו חלק ממדד המחירים לצרכן.

[2] נתון ממוצע ליום בחודש.

[3] שער החליפין האפקטיבי הריאלי הינו ממוצע גיאומטרי משוקלל (לפי היקף הסחר) של שערי החליפין של השקל מול 28 מטבעות המייצגים את 38 שותפות הסחר העיקריות של ישראל, בניכוי הפער בשיעורי האינפלציה בין ישראל למדינות אלו.

[4] אשראי מכספי הבנקים ועל אחריותם.

[5] על Credit Default Swap לחמש שנים. מחושב כהפרש בנקודות בסיס.

[6] שיעור השינוי מחושב לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

לוח א'-7: מדדים להתפתחויות הכלכליות במדינות המתקדמות והמתפתחות
(שיעורי השינוי השנתי, באחוזים)

			2011	2012	2013 תחזית	2014 תחזית
התמ"ג העולמי			4.0	3.2	3.3	4.0
	במדינות המתקדמות[1]		1.6	1.2	1.2	2.2
	במדינות המתפתחות		6.4	5.1	5.3	5.7
הסחר העולמי			6.0	2.5	3.6	5.3
	במדינות המתקדמות	יבוא	4.7	1.0	2.2	4.1
		יצוא	5.6	1.9	2.8	4.6
	במדינות המתפתחות	יבוא	8.6	4.9	6.2	7.3
		יצוא	6.4	3.7	4.8	6.5
מחירי הסחורות הלא מעובדות (בדולרים)	נפט[2]		31.6	1.0	-2.3	-4.9
	אחר		17.8	-9.8	-0.9	-4.3
האינפלציה (מדד המחירים לצרכן)	במדינות המתקדמות		2.7	2.0	1.7	2.0
שיעורי ריבית לזמן קצר (אחוזים)[3]	על הפיקדונות בדולרים		0.5	0.7	0.5	0.6
	על הפיקדונות באירו		1.4	0.6	0.2	0.4
שיעור האבטלה (אחוזים)	במדינות המתקדמות		7.9	8.0	8.2	8.1

[1] בהגדרות ה-World Economic Outlook ישראל נכללת בין המדינות המתקדמות. המדינות הן המדינות המפותחות וחלק מהשווקים המתעוררים.

[2] המחיר הממוצע של חבית נפט גולמי (U.K. Brent, Dubai, West Texas) ב-2011 היה 104.01 דולרים של ארה"ב, ללא עלויות הובלה. המחיר החזוי לשנת 2012 הינו 106.18 דולרים ולשנת 2013 הוא 105.10 דולרים.

[3] על הפיקדונות בדולרים - ריבית ה-LIBOR לשישה חודשים; על הפיקדונות באירו - ריבית ה-LIBOR לשלושה חודשים.

המקור: (IMF) World Economic Outlook, לפי העדכון מאפריל 2013.